

ŠOLI / UČITELJSTVU
IN STARŠEM! / MLA-
DINI LJUBEZEN / DO-
MOVINI ZVESTOBO!

Poštnina plačana a gotovini.

SLOVENSKI UČITELJ

PEDAGOŠKA REVIIJA
GLASILO SLOMŠKOVE
DRUŽBE V LJUBLJANI

1929
LETO XXX
ŠTEV. 7-8

„Slovenski Učitelj“
izhaja sredi vsakega
meseca - Uredništvo
(Fortunat Lužar) je v
Ljubljani, Glinška ul.
vrtna kolonija - Uprav-
ništvo je v Ljubljani,
Jenkova ulica šte. 6
Naročnina znaša pet-
deset dinarjev - Član-
ke in dopise sprejema
uredništvo, reklama-
cije in naročnino pa
upravništvo - Izdaja-
telj in odgovorni ured-
nik: Fortunat Lužar
Za Jugoslovansko
tiskarno v Ljubljani:
Karel Čeč, Ljubljana

Vsebina v šte. 7.—8.: Navodilo učiteljem in nadzornikom osnovnih šol. Fort. Lužar. — Staro ime za novi Maribor. M. Karba. — Drobtine z dunajskih hospitacij. Iv. Štrukelj. — V toku delovne šole. Alfonz Kopriva. — Ljudskovisokošolski tečaj za kmetska dekleta v Paderbornu. Ana Lebar. — Dekliški krožki. Kriha. — Književni pregled. — Zapiski.

Glasbena priloga je zaradi obsežnosti priloge »Na Vidov dan« (v prejšnji številki) odpadla.

Iz uprave »Slovenskega Učitelja«:

V zalogi imamo vse Glasbene priloge in jih prodajamo litografirano stran po 50 par. Naroča se v Upravi, Jenkova ulica 6.

Naročnina za l. 1928. in 1929. ni še vsa poravnana. Da ne bo treba opominjati, vsled česar nam prihranite stroške, prosimo vse cenjene naročnike, da nam čimprej nakažejo naročnino (50 Din letno) na našo št. 11.073 pošt. ček. hranilnice.

Razpis nagrad.

Mladinska matica razpisuje dve nagradi à 2000 Din za vsako, in sicer:

1. Nagrado 2000 Din (dvatisoč) za izvirno povest umetniške vrednosti, primerno mladini v šolodolžni dobi. Povest naj bi bila življensko sodobna, z zdravim, krepkim jedrom, če je tudi zajeta iz zgodovine. Obseg naj bi bil okrog tiskanih 6 pol formata knjižic Mladinske matice. Rokopis je predložiti do 31. decembra t. l. poverjeništvu Ljubljana UJU — Mladinska matica.

2. Nagrado 2000 Din (dvatisoč) za najboljše umetniško delo, slovstveno ali slikarsko, primerno mladini v dobi od 6. do 10. leta. Če je slovstveno, naj obsega 3 do 4 tiskane pole formata Mladinske matice.

Snov dela je lahko poljubna: proza, verzi, resno ali veselo, šaljivo gradivo, vzeto iz življenja ali iz narodne pesmi, v tradiciji naših najboljših umetnikov ali pa tudi popolnoma izvirno. Prvi pogoj: umetnina.

Predložiti je do 1. decembra t. l.

Za obe deli se poleg nagrade izplača tudi honorar.

Kdor želi natančnejših informacij, naj se zgledi pri Mladinski matici — poverjeništvu Ljubljana.

Ljubljana, 18. junija 1929.

SLOVENSKI UČITELJ

PEDAGOŠKA REVIIJA IN GLASILO SLOMŠKOVE DRUŽBE

LETNIK XXX

Ljubljana, 1. avgusta 1929

ŠTEV. 7., 8.

Navodilo učiteljem in nadzornikom osnovnih šol¹

Fort. Lužar.

1. Osnovna šola v bistvu in v zvezi z življenjem, količina in okvir pouka.

Osnovna šola je središče, v katerega prihaja mladina iz mnogoterih družin, da si utrdi prva pota za prestop v življenje. Temu središču daje namen in obliko vse polno zahtev ali nalog, ki gibljejo človeštvo. Zahteve so sicer dostikrat le relativne, a imajo vendar tudi kot take toliko trajno obličje, da jih je treba pri šolanju upoštevati. S tehniko in iznajdbami se izpopolnjujejo to in ono, izpreminja se družabnost in nove potrebe življenja rodijo zopet nov ali drugačen osnovni pouk. Vedno prihaja pri šolskem delu na plan neka borba med mladim in starim. Mladina ima pa naravno podlago, da se prilagodi vsakim razmeram.

Da bi mlad človek ostal le pri starših ali bližnjih svojcih še v zrelejši dobi, da bi torej ne šel prav nič od doma, to je le deloma vzdržljivo; vobče je pričakovati, da pride človek, čim starejši je, v drugačne razmere. Mladina kmetovalcev ima sicer namen, da bi trajno ostala na svoji grudi, vendar pa tega socialne razmere vselej ne dopuščajo. Številne družine se težko vzdržujejo iz lastnih sredstev. Moderna tehnika kaže celo na to, da je treba tudi kmečki mladini nekaj znanja o pridobitvah z delom strojev ali o industriji. Preenostransko pa je vzgojena mestna mladina, ako ne dobi nobenih pojmov o kulturnem in drugem rastlinstvu, o vrtu in sploh o delu in življenju v prosti naravi.

Na vse to hoče vsaj nekoliko pripraviti osnovnošolski pouk. Njega težka ureditev izvira iz velike raznoterosti življenja. Ta raznoterost, ki se pa še po času izpreminja, je seveda široka prilika, da se vedno kdo najde, ki pravi »to in to« pa »tako in tako« bi se moralo učiti v osnovni šoli. Navadno je enim premalo, a drugim preveč učenja v šoli. Ne pomisli se dosti, da potrebuje otroška narava svoje varstvo ter ne more biti preobremenjena s prevelikim znanjem. Čas osnovne šole od krog 6. do 14. leta je namreč tako zvana biseksualna perioda, doba enakomerne rasti, ki zahteva mnogo gibanja za večji obtok krvi. Disciplina samega nepremičnega sedenja ni dobra, ker ni zdrava. V tem času se učenec ne more učiti najtežjih vprašanj odraslih ljudi, oziroma še ni najden način za vse tako udejstvovanje. Vendar se pa ne vrši dandanes pouk v osnovni šoli samo v tem, da se človek nauči črk, števil in kakih

¹ Iz nadzorniške konference v Ljubljani dne 15. in 16. maja.

konvencionalnih reči. Življenje hoče še mnogo več drugega in napravlja osnovno šolo kot splošno šolo za vsakega.

V osnovno šolo stopajo po svetu vsak dan stotisoči učencev in učenk z lepim zaupanjem na pouk, spremljajo jih tudi misli staršev in drugih, ki imajo srce in izobrazbo za človeštvo. Po končanem večletnem obisku šole ostane vobče vsem učencem lep spomin na prvi šolski obisk. V pošolski dobi, od krog 14. leta dalje, prestopajo v razno delo. Nekaj ostane bolj zaposlenih pri domači hiši, nekaj jih pride k rokodelcem, obrtnikom, nekateri gredo že prej v meščanske in srednje šole, vsi pa gledajo z novo pozornostjo naprej v svet. Misli na prejšnje šolanje odpadejo in osnovna šola je sedaj zanje nekaj nižjega, brezpredmetnega. Izpopolnitev izobrazbe gre vsekako v daljnjo smer poznejšega življenja. Vse prejšnje je pač doseženo in višjo vrednost dobiva vse ono, ki gre vzporedno z razvijajočo rastjo in puberteto. Naravni povod je, da mladina sedaj rada bolj ceni osebe, po katerih stališču doseže kak višji cilj.

Leto za letom se polni osnovna šola z novim naraščanjem in na to življenje je navezano delo učitelja. Kdo v nižjih in višjih ljudskih slojih more reči, da tega ni treba? Velevažno je to delo, dasi je z ozirom na nadaljnjo izobrazbo samo prehodno — obsegajoče kakih 8 let — a je enota, ki stoji med predšolsko in pošolsko dobo. Obe dobi krog te enote dajeta osnovni šoli svoje naloge: predšolska sicer malo in se kmalu združi z osnovnošolsko dobo; pošolska pa mnogo več, ker je svet starejših zelo prostran. Osnovnošolski zakon more imeti le bolj splošne, okvirne določbe, podrobnosti za učni načrt se ustanavljajo razmeram primerno. V tem okviru se ustanavlja pouk v raznih predmetih. Z ozirom na to dajem za sedaj naslednje smernice.

2. Jezikovni pouk.

Ta pouk je vobče najprej potreben, ker prinese otrok v šolo govorico iz svojega domačega obližja in je treba to kmalu vsebinsko in književno izobraziti. Izoblikovanje govora je dandanes v šoli neki pogoj za dobro izražanje v spisju. V kolikor se naslanjamo na gradivo iz knjig, vidimo, da se vršijo jezikovne vaje od abecednika do zadnje šolske čitanke. Postopoma in na razne načine se skuša otroku potom novih pojmov razširiti obzorje. Ne smemo pa preveč poudarjati gradiva iz učnih knjig ali se pretesno držati čitanke, pač pa tudi vpletati primerne dogodke iz življenja. Dobra knjiga sicer ni kar tako brez pomena, kakor jo hočejo nekateri iz šole izriniti, saj vzdržuje dobro premišljena učna knjiga trajno enotnost in celotnost splošnega osnovnošolskega dela, na kar je tudi dokaj misliti. Dokler nimamo namesto čitanke kakega drugega pripomočka, oziroma nimamo poleg knjige posebnega mladinskega lista za večjo šolsko uporabo, se lahko tu in tam uporabljajo krajši sestavki iz sedanjih mladinskih listov ali iz drugega mladinskega slovstva. (Knjige »Mladinske matice«, »Mladi junak«, »Knjižnica Podmladka Rdečega križa«.)

Spisje je važno v tem, da zna človek to napisati, kar misli ali kar lahko pove. Torej je pisati posebno na srednji in višji stopnji o onem, kar se je prej obravnavalo ali kar se je čitalo. Toda pogostokrat naj se učenci najprej vadijo vse prosto, enostavno, v drugi obliki — po svoje — povedati. Nič ne de, ako zna kdo včasih kaj kar na pamet ponoviti, ali pa mu nasprotno ne gre vseovoljno iz ust. Opozoriti je učenca, da naj pomisli, kako bi kratko isto povedal komu, ki o predmetu še nič ne ve. Glavni namen govora je, da izrazimo komu kaj še neznanega. Take, v razredu z govorom urejene reči, naj se potem po možnosti z istimi ali pa z drugimi besedami celotno napišejo. Stopnja dalje pa je, da se piše kaj takšnega, kar se ni prej učilo, torej kaj iz svojega doživljanja ali iz bližnjih vsakdanjih dogodkov.

Spisju je dati znak samostojnosti ali samodejavnosti in neke prostosti. Pri tem potrebuje učenec nekega miru, učitelj ga ne sme vedno nemirno plašiti in mučiti z napakami. Same poprave v zvezku in sama osorna paznja na štetje teh napak lahko vzame učencu zaupanje v lastne zmožnosti, da z lastnim ustvarjanjem nikjer ne upa na svetlo. Pri pisanju svojih doživljanj je vpletati tudi svoje lastne misli, ne samo besede drugih. Ne torej samo beležiti ali protokolirati, ampak postaviti kaj iz lastnega, samotornega razmišljanja. Veljavna je kaka naravna kompozicija in ne le delo po kakih dispozicijah ali pravilih. Koncentracija hoče lastno pridobljene misli osredotočiti na malo predmetov in napisati o njih nekaj stavkov. Podlago dobimo potem nazornosti in iz realij. Seveda zahteva tudi prosto sestavljen spis neko razporedbo, odstranitev ponavljajočih stavkov, neki izbor izrazov, dostojnost vsebine, jasnost in drugo. Prevelika pomoč od strani učitelja je v kvar samostojnemu delu. Pač pa naj tudi uho učenca presoja spisje, zato je spisne sestavke večkrat čitati v šoli, a presojajo naj jih součenci. Popravljanje in razgovor od sovrstnikov ali celo v občestvenem delu pomnoži produktivnost in čut odgovornosti, da mora biti delo dobro narejeno.

Slovnicih reči se učenci že v prvih razredih postopoma učijo. Ločila vidijo mimogrede že v abecedniku, lastna imena in samostalnice razločujejo kmalu. Na srednji stopnji ločijo že dobro besedna plemena in končno tudi razne stavke. Slovnica je manj priljubljen predmet v šoli, a temu je dostikrat vzrok učitelj, ki ne zna zanjo napraviti nobenega zanimanja, pač pa vtepa celo slabonadarjenim najtežje oblike in mnoge izjeme raznih pravil. Isto velja za pravopis, ki se da utrditi le s primernimi lažjimi vajami in ne z najtežjimi vprašanji. Pomniti je slednjič, da so slovnica, pravopis in čitanje le pripomočki jezikovnega pouka, v sredini pa stoji spisje. (Opozarjam na članek »Spisje v delovni šoli« v »Slov. Učitelju« 1928, št. 5/6.)

3. Računstvo.

Ta predmet je posebno važen za življenje ter je dobil sedaj tako praktično obliko, da mladina kmalu obvlada operacije, ki so jih pred sto-

letji le kaki odrasli posamezniki izvršili. Zašel pa je v računstvo preveč verbalizem in se dela preveč s suhimi številkami. Zato podam za ta pouk nekaj zajemljivih misli iz predavanj, ki jih je priredil v pretekli zimi profesor Fran Jeran za ljubljansko in okoliško učiteljstvo. V splošnem mora imeti ta pouk več dobrega razpoloženja, več živahnosti ali gibanja. Utrditi je treba pojme števil samih. Ker velja v računstvu red, je treba vsaj v nižjih razredih veliko šteti. Štetja ni brez reda, štejejo se pa reči, prsti, klinčki, fižol, jabolka, črte itd. Pisanje števil naj pride pozneje na vrsto, ne torej učencev mučiti takoj s številkami, ker so številke samo protokoliranje ustnega izražanja. Treba je več misliti in manj govoriti, najprej stvar potem beseda. Pri štetju se pri 10 in drugih deseticah ni treba ustavljati. Za otroka je to umetno in naj šteje, ne da bi vedel, da je 10 važno; zanj 9 ali 11 nima meje. Vendar pa ne šteti do neskončnosti. Matematika je gibanje v kraljestvu števil, sicer pa plod praktičnega dela. Zato je pri praktičnem računanju potrebno najprej stvarno predočevanje, potem ustno izražanje tega in končno šele pismeno protokoliranje.

Geometrija se da uspešno prenesti na osnovno šolo in nanjo se premalo pazi. Potrebuje jo vsak rokodelec, obrtnik pa tudi kmetovalec na posestvu. Pouk naj bo tudi tu tak, da bo mladina aktivna in vesela, učitelj pa neopažen vodnik. Gledati je s telesnimi očmi, da se vidi duševno. Z ekonomijo mišljenja, z malim trudom, se da na najjasnejši način mladini kaj predstaviti za praktično življenje. Vsaka šola mora imeti kocke za vse učence, nekaj drugih geometrijskih teles, trikoče in šestilo. Šestilo je potrebno za prenos najdenih daljav, za ulomke i. dr. Z njim imajo učenci, ko ga dobe v roke, veliko veselje. Kocka pa je najprva podlaga za geometrične pojme. Učenci najdejo že v prvih razredih na njej ploskve, oglišča, ravnice, robove. Isto opazujejo potem na škatli, na zabojčku, na zidni opeki i. dr. Toda otroci morajo vse to potipati, prepričati se. Vsak, prav vsak, naj pride k mizi, vzame kocko ali kaj drugega v roko ter pove, kaj je zgoraj, spodaj, levo, desno. Tako se s samodelavnostjo vežba prostorna orientacija. Nikoli se ne sme prej obravnavati kvadrat, preden niso imeli učenci v rokah kocke. Najprej telesa v prostoru, potem šele planimetrija. Elementi geometrije: točka, premica in ravnina, se ne dajo definirati, teh se je treba privaditi iz predmetov. Tako je za izraz »vodoravno« položiti na vodo palico. Like je izrezati iz papirja in potem šele narisati. Risanje je zadnja etapa, ne prva. Kvadrat se dobi iz kocke, trikotnik iz piramide itd. Mere, tudi cm^2 na papirju, imej vsak otrok v roki in sploh je meriti kolikor mogoče veliko. Izkustvo naj vodi do pojmov. Človek je postavljen v prirodo in mora s tem računati, da se v njej orientira.

4. Delovni pouk.

Pri drugih predmetih ne bom šel v podrobnosti, pač pa se bom malo pomudil pri splošni reformi šole, ki zadeva vse predmete. Taka reforma šole se sedaj izvršuje pod imenom delovna šola, ki pa nima

splošno določenega programa in se torej vrši v raznih oblikah. Pri nas slovi dunajski tip, katerega si je nedavno ogledalo nekaj učiteljstva pod vodstvom mariborske »Pedagoške centrale« na Dunaju. V Nemčiji je premnogo razlik in na zadnjem kongresu v Berlinu niso prišli do enotnega tipa. Enako je drugod. V Rusiji imajo sedaj prednost v šoli stroji in industrija. V Franciji pa o vsem tem še nočejo nič slišati, ker velja tam vse za slabo, kar prihaja iz Nemčije. Pri nas sta pričela z delovnim osnovnošolskim poukom v posebnem poskusnem razredu Zmago Bregant na Blanci in Leo Pibrovec na Jesenicah. Za kmetijske razmere pa je predstavil podrobnosti Josip Dolgan v mnogih številkah »Učiteljskega Tovarisha« in v »Popotniku«. Bregant je sestavil prvo slovensko knjigo pod imenom »Elementarni razred«, I. del ter so imele od Prosvetnega oddelka v Ljubljani vse šole nalog, da jo presodijo na domačih konferencah.

Pri vsaki taki šoli se opaža veliko diferenciranje podrobnejšega dela. Izbera snovi in oblik, iskanje doživljajev in delovnih enot je sedaj zelo veliko. Priložnostni pouk je mnogovrsten. Zmago Bregant poudarja, da zahteva vsaka učiteljeva osebnost svoj poseben način učnega postopka. V delovnih šolah najdemo torej v vsaki poseben postopek, karakterističen za dotično učiteljsko osebnost. (»Elementarni razred« I., str. 13.) S tem je seveda točnejša strokovna ocena, kaj je v šoli dobro ali prav, zelo otežkočena. Na kongresu nemške učiteljske zveze l. 1921. se je sprejelo načelo, da se izobrazuje naraščaj po določenem načrtu k samostojnemu udejstvovanju in da delovni pouk (tudi oni v šolskih delavnicah) ni le za kak poseben poklic, ampak za splošno izobrazbo in v notranji zvezi z ostalimi učnimi predmeti. (»Schaffende Arbeit und Kunst in der Schule«, Prag 1921, zv. 9.) Delo, produkcija in vrednote so zelo različne, zato lahko vsaka šola kaj drugačnega producira. Bolj pa ustreza misel za zdravo reformo šole potom preudarnega dela in za ono, kar je res v praksi priznано za najboljše. S priznanjem aktivnosti in produktivnosti nastane cel kompleks vprašanj, nastopi tudi kvantiteta in kvaliteta izdelkov. Ako smo stavljeni pred vprašanje »ali smo ali nismo za delovno šolo«, je to isto, kakor bi bili vprašani, če smo ali nismo za izobrazbo. Gotovo smo vsi za izobrazbo; za kakšno, za koga, za koliko, je pa že potreben premislek. Pripomba pri učnem načrtu iz l. 1927. (»Uradni list« od 31. okt. 1927, št. 110) dobro dovoljuje tudi tole izbero glede ročnih del: »Ročna dela morajo biti čimbolj v zvezi s poukom v ostalih predmetih; skladno s tem stališčem kakor tudi glede na učence, krajevne razmere in na možnost, dobavljati potrebni material, mora učitelj izbirati dela. Pri tem naj pazi posebno na to, v kakšnem sorazmerju izbira poedine vrste del glede na razmere in potrebe mesta in sela kakor tudi na potrebe in lastnosti dečkov in deklic«. Pedagog Dittes pravi: »Varujmo se ljudsko šolo z zahtevami potlačiti in ji onemogočiti, da bi to izvršila, kar mora in kar naj brezdvomno izvršuje!« Bregant priporoča evlucijsko stališče »počasno prehajanje k šoli bodočnosti, kajti sicer zabredemo preveč v šolo besedi. Torej ne ustvarjati nove šole z raz-

diranjem ali s pedagogiko revolucije». (*»Elementarni razred«* I., str. 14.) — Sicer pa ne bo zdravo, ako bo pouk preveč usmerjen na materialno stran. Za ravnotežje med duševnim in telesnim delom ponavljam odstavke iz knjige: Scheibner, *»Zwanzig Jahre Arbeitsunterricht in Idee und Gestaltung«*, str. 1928, str. 147: »Največja zmeta bi bila, ako bi redno in urejeno duševno delo v delovni šoli zapostavljali. Telesnemu delu se ne more dati popolna prednost pred duševnim delom in staviti nanj prevelike zahteve. Samo telesno delo bi otroka zadrževalo v pravem razvoju. Tudi je priznanje splošne moči dela za nramnost psihološka praznovernost, ker bi se sicer morali izkazovati 'ročni delavci' s posebnimi čednostmi. Če se podčrtava, da je manualno delo prava samostojnost, je pomisliti, da je tu prizadetih veliko mehaničnih in posnemajočih dejanj. Tudi je treba šolanje v ročnosti s pomislekom sprejeti, da namreč ni 'splošna formalna ročnost roke' šele urejena, ko rabi otrok oblič, žago itd., ampak tudi, ko rabi svinčnik in pero, nož in vilice, ko si zapenja in odpenja obleko itd. Sicer je resnica, da varuje ročno delo škodljivo enostranost.«

Znak delovne šole še ni, ako se začenja prvo čitanje s kakimi velikimi črkami, namesto z malimi, ali če se hoče v kakem ročnem izdelku le kaj izrednega pokazati. Delovne šole bistvo je večja, pa premišljena aktivnost učencev, čim večja samotvornost in samostojnost pri duševnem in telesnem delu. Učenec naj dobi kaj v roke, da se razvijejo razni čuti, ki bi morali ob prejšnjem verbalizmu biti skoraj mrtvi. Take reči je vsak zaveden učitelj že od nekdanj upošteval, posebno kolikor mu je to dopuščal učni načrt in če ni bilo v šoli preveč otrok.² Delovno šolo je smatrati le kot del šolske reforme. V začetku tega navodila sem predstavil, kaj nam dela največ skrbi. V življenju zahtevamo poleg vsega navadno neki red, ne kake izrahljanosti, razdrapanosti in kaj podobnega. Tudi prava svoboda je zakonita zadeva, brez zakona se dosledno vse razkroji in razprši v nič. Zato pa brez načrtov ni nobene zgradbe in tudi brez urnikov ne bo nič, vsaj kaj trajnega ne. Vse ima svoje meje. Ni vse slabo, kar je staro, in ni vse dobro, kar je novo. Vse je v zvezi s preteklostjo, zato je tudi utemeljena združitev novega in starega. Narava je res stara, a je tudi večna, zato je tudi vedno nova in delovna. Ne odločuje pa za rast samo seme, temveč tudi tla, v katerih ono raste.

5. Učitelj in šolski upravitelj.

Oba imata v šolskem in uradniškem zakonu dobre določbe za pravo nastopanje v službi. Oba sta uslužbenca, ki morata (po čl. 92. uradn. zakona) čuvati svoj ugled in ugled svojih starešin. Disciplinske preiskave kažejo pa le preveč čudne kršitve teh določb z nestrpnostjo, s preziranjem, z nespravljalivostjo, z veliko občutljivostjo za vsako malenkost,

¹ Več o tem kaže članka v *»Slovenskem Učitelju«* 1928: »Pota k delovni šoli« in »O delovnem pouku« in razna pojasnila na mnogih drugih mestih in člankih.

sicer pa tudi z neresnostjo v službi. V vse to dalje ne posegam. Učitelj naj bo za pouk pripravljen in naj poučuje zajemljivo. Razred mora biti kraj sreče, ne pa kraj učiteljeve nejevolje, srda in lahkomišljenosti. Nekatere učne osebe pozabijo, da nosijo lepo in vzvišeno ime »učitelj« ali »učiteljica«. Šolski upravitelj naj dobro pazi na uporabo učne snovi v vseh razredih. Kako je šolski upravitelj odgovoren za red in za učne uspehe na šoli, kaže knjiga »Šolski upravitelj«. V njenem uvodu navaja avtor: »Ne vidi pa se mi za upravitelja glavno izpolnjevanje tiskovin in reševanje uradnih aktov, dasi je to prav potrebno, glavno je po mojem to, kar sem povedal v konferenčnih zapisnikih: poglobljanje v vzajemno duševno delo na šoli, ki mu bodi upravitelj prvič iniciator in voditelj, drugič pa tudi vesten in točen uradnik.«

Šola je dobila dandanes velik pomen med ljudstvom in ljudje iščejo že mnogokje kake pomoči pri učitelju, posebno za izvenšolsko delo. Tu pa gredo nekateri učitelji predaleč, da zato ne morejo dovolj točno izvrševati svojih dolžnosti. Da se tako izvenšolsko delo omeji, je ministrstvo te dni izdalo posebno odredbo. Izven šole preveč zaposleno učiteljstvo se mora vrniti v šolo in iskati v šolskem delu svoje zadovoljstvo. Vsak učitelj in učiteljica naj si vzame k srcu izrek šolskega nadzornika v Ernstovi drami »Vzgojitelj Lanovec«: »Glavna stvar v šoli niste vi, ampak vaši šolarji«.

6. Šolski nadzorniki.

Notranje delo posameznih šol bi bilo kljub priznanju individualnih razmer preveč različno in s tem obče priznani cilj slabo ali nikoli dosežen, ako bi ne bilo za večjo skupino šol nekega didaktičnega in upravnega voditelja. V ta namen je postavljen šolski nadzornik. On skrbi za redne šolske razmere v srezu ter ima direktno zvezo z državno oblastjo. Poleg administrativnih poslov mora delati tudi instruktivno. Da je šolstvo tako lepo uspelo med narodom in toliko koristilo narodni izobrazbi, je velika zasluga vestnih šolskih nadzornikov. Načelno velja, da mora podrejeno učiteljstvo od nadzornikovega strokovnega znanja kaj pridobiti, v stanovskih zadevah se pa zanesti na njegovo pravično ravnanje. Dvomljive reči mu nalažajo previdnost, očitno slabe in protizakonite reči pa mora odločno izruvati. V delu in v srcu je prijatelj učiteljstva. V razredu pred otroki naj ščiti avtoriteto učiteljevo, med učiteljstvom pa upraviteljevo. Šolskim nadzornikom predstavljam še nadalje besede I. Ruskina: »Smatrajte vaše darove in vaše znanje za sredstvo, da pomagata drugim!«

Listek

Staro ime za novi Maribor.

Ob Dravi imamo krajevno ime: Litmerk, ob Muri poznamo: Lotmerk. Bregače med Litmerkom in Lotmerkom pa vsebujejo poimenovanje: Ritmerk. Kaj ta imena pomenijo?

Glavni del v besedah je drugi zlog: merk. To je slovenska oblika za isti pomen, ki ga Nemec označuje z besedo: Mark, latinski: margo, t. j. kraj, krajina. Pravijo, da je beseda arabska. Jaz: Sploh orientalska, pa tudi slovenska. Recimo: arak. To v hebrejščini pomeni posodo, s katero se meri žito. V besedi imamo črko a dvakrat, prva je predlog: beth = b = p = v = f (= j), naš po največkrat: ob, po, pa (pa + noja), druga je nemerodajni glasnik. Če primerjaš besede, merodajni so le tihniki, samoglasniki ne. Imamo tu tihnik: k. To je iz hebrejske slovnice znani: kaph comparativum, t. j. k = g = h = c = č = z = ž = s = š. Vsaka beseda z znamenko »k« pomeni neko komparacijo, primerjanje, sličnost, podobnost; n. pr. druge vrste vrana je: ka + vran, ga + vran, so + vran; podobni so: vol, volek, vol + ič, vol + ič + ek itd. Glavna je črka r. To je besedni koren. Glagol: (hebr.) r, רָוַה, רָוַה, r' + ere, r(u)ere, ruere, r + i + ti, rovat. Arak, to bi mi približno rekli: po + ruh + ati, beth + r + kaph. Torej posoda, s katero se poruha ali porahlja žito, to posodo Hebrejec imenuje: a + r + k, arak. Besedi predložim iz arabske slovnice znani: mem passivi. To se pravi: Če hočem v arabskem jeziku dobiti deležnik sedanjosti trpne oblike, moram pred besedo postaviti črko: m. Naš profesor¹ arabščine je za vzgled omenil: n. pr. medresa = šola, od glagola: dresirati. Ta trpnost označujoči mem = m imamo tudi mi, n. pr. liti, mleti, latinski: lac — mleko, Milch itd., oziroma vsaka beseda z začetno črko: m. Tozadevno poglej v slovar kateri hočeš: hebrejski, grški, latinski, nemški, slovenski.

Dve znamenki, t. j. kaph in mem (k, m), nista po mojem ključu v nobeni besedi: koren. In: ko + ren? tu je deležnik preteklega časa trpne oblike (r + n, ran, ren, rin, ron, run), in predlog (kaph). Še zanimivost od glagola: t + i + ti, titi. Živi pri Čehih, pri nas n. pr. otava, drvotan, naton, zaton, tema; lat. timere. Koren: t; predložim: beth, dobim: t + er, pa + t + er, fa + t + er, ob + t, ab + t, a(b) + t = at, priložim: kaph, imam: at = ek, otec; ata, gotski: Ata unsar,² tu in himinan itd., predložim: mem passivi, dobil sem: m + t = mati, mater, Mutter. Podobno: ob + titi, otika, motika; s(u)ti, ma + z + ati, hebr. šuah, me + šuah, me + s + ija, ma + z + anec. Pa da se vrnem: Če torej hebrejški besedi arak predložim mem passivi, dobil sem: marak, to je pa naša: m + r + c = merica. Zemeljske površine merica je (latinski) margo, (nemški) mark, (slovenski) merk, t. j. kraj, krajec, krajina, po + mer + ium, mera. Primeri: Medjimorje, Prekmarje, Radomerje, rt + merje, kraj s ratovjem. Merk ob Savi nam je zapustil: Merčna³ sela, Merčnik, Merčnjak, Mirkac = Merkovec; Marčič po raznih krajih, Murko, Muršič; Pettauer Mark, merk ali marka pri Ptujju je cerkvi dala patrona: Sv. Marko.⁴ Druge površinske merice so nam dale imena: Litmerk, Lotmerk, Ritmerk, (Letmerk = Maribor).

In: Let, Lit, Lot? To je deležnik preteklega časa trpne oblike od glagola: l + i + ti, l(u)ere, luere, t. j. l + t, lt, lat, let, lit, lot, lut. Veliko število besed nam dajajo deležniki, in sicer deležnik sedanjega časa trpne oblike, preteklega časa tvorne in trpne oblike. Ostanimo samo pri deležniku trpne oblike s končnico: t, od glagola: liti.⁵

Knjiga »Allgemeines Verzeichnis der Gemeinden und Ortschaften Oesterreichs« po ljudskm štetju leta 1910 sè začetnim zlogom Let izkazuje 45 krajevnih

¹ Dr. Križanič. — ² Oče naš. — ³ Ne: mrčna! — ⁴ Naš: Krajec, Krajnik, Marn, Mernik. — ⁵ Od istega glagola isti deležnik s končnico: n, t. j. lan, len, itd., predložim beth = ob, dobim: ob + lan + a = lb + lana; primeri: (Marburg an der) Lahn. Za ob = lb paralela: l + van + je, viti, ob + vin + je, Ivanjci, o + van + jek, Ivanjkovci, l + ven + ca pri Vojniku, Vojnik = vajnk, van + jek. In še: Kaph comparationis (l + h) napravi: Lah + bach, Laibach. Lah + sko, Laško, Lah + išče, Lašče. Pa še glagol: j + ti, deležnik sedanjega časa trpne oblike: j + m, jam, itd., jama, jamenje, jamana, to pa bode »rimska« Aemona. Izmed skupine jam ena bila je ob + lan + ja, Iblana, druga za + lan + ja ali za + len + ja, sedaj Zelena jama. Pis.

imen, z Lit 57, z Lut 29-krat, med zadnjimi seveda: Luttenberg, t. j. naš: Lotmerk, oziroma Lutomer, Ljutomer.

Litmerk, Letmerk, Lotmerk, te besede označujejo merk ali marko ali krajino z litinami, z vodami, s poplavami.

Lotmerk. Ta merk ali krajina se danes imenuje: Mursko polje. Po moji sodbi se je sedanji Ljutomer prvotno imenoval: Hážgavec. Podstava za to ime je glagol: *gati, γάω, γάγουμαι. Nemški priseljenec je v Hážgavec, ki se nahaja na strmini ob vznožju brega, z doline ime ravnine Lotmerk prenesel na breg v deloma spremenjeni obliki: Lottenberg, Luttenberg. Zagospodovala je nemška pisarna. To je povzročilo, da je še slovenski domačin tudi na Hážgavec nezavestno, nekako avtomatično prenesel ravninsko ali poljsko, v obliki nespremenjeno, ime: Lotmerk.

Hážgavec, tako se še danes imenuje dolga vrsta hiš ali ulica od cerkve do blizu pokopališča. In to je v Ljutomeru edina ulica, ki je le slučajno dobila svoje ime, oziroma ohranila staro ime prvotne naselbine. Nekako ob sredini te ulice nahaja se četverokot s hišami, sedanji: Stari plac. In ta skupina poslopij pa omenjena ulica, to je bil Hážgavec.

Litmerk. Tudi ta pomerij z litinami je zgodovina z ravnine ob Dravi okoli Ormoža potisnila proti gorovju. Ime Ormož¹ je med slovenskim ljudstvom bilo že tako globoko vkoreninjeno, da ga ni moglo izpodriniti novo poimenovanje, ki so naselbini dali nemški priseljenci-zagospodovalci v obliki: Fridau, Friedau, t. j. Be + ried + au, ried = rt, Nemec svoj weiches pe in svoj hartes pe izgovarja enako, Bh + ried + au, Ph + ried + au, ph = F, Friedau. Podobno: Breza, Brezljavec, Brezljavče = Braslovče, Braslau = Phrasslau = Frasslau. Na nekdanje ime krajine ob Dravi danes spominja okoli 200 duš broječe zaselje: Litmerk.

Pa še: Ritmerk, t. j. Rit + merk. Tako so naši predniki poimenovali rtovje ali gorovje med Muro in Dravo, oziroma go + rit + ce med Lotmerkom in Litmerkom. Danes je Ritmerk mala okolica z okoli 50 prebivalci v občini: Bratonečice.

Že znamo: merk = marka, pomerium, krajina. Prva polovica besede, to je pa deležnik preteklega časa trpne oblike od glagola: r + i + ti, rovat, t. j. r + t, rt, rat, ret, rit, rot, rut. Tu imamo n. pr. pa + rat + inje, P + rat = inšček, pa + rat + onečice, Bratonečice, rat + inje, Rat + inci, Radinci, t = d, pa + + rt = brdo, rat + mer + je, Radomerje, rtek, Rat + ek, Radgovina, tako Vraždinec imenuje naše mesto Radgovno = Radgono, domišljavost pa išče: Radogost; Rat + kar, ozir. po nemški pisarni: Ratker, Radker + burg = Radkersburg, rat + poplavje, ratoslavje, Ratoslavci, Radoslavci, so + rt, S + rt + išče. Srdišče, s + ret, Središče, tu je nemška pisarna latinski pomerium palustre, t. j. močvirje ob Dravi prenesla bliže gorovju, pa je slovensko Središče dobilo »nemško« ime: Polstrau; Srdica pri (Murski) Soboti, Šardinje, so + rt + inje, rt + ec, rüt + ec, Rümanci, ko + rat + ec, Kóračice, rat + ek, Rátkovci, ka + + rt + ek, Hardek, itd. Isti deležnik istega glagola ima Nemec. In če on hoče razumeti besedo svojo, mora iti v šolo k slovnici slovenski. Tu bo našel deležnik preteklega časa trpne oblike: r + t, rat = Rand, ret, retten, rit = Ried, Ritter, reiten, rotten, rut, rütten, Be + rit + au = Be + ried + au, Friedau. Nemcem pa je hotel iz zadrege pomagati neki domišljani: Friedrich. Toda, če besedama pogledamo obisti in srce, opazimo, da sta skoro istega pomena nemški: Be + + ried + au, in slovenski: Rit + merk, Ritmerk.

Sedaj: Let + merk = Maribor. Menda tudi: Lajtmerk. Primeri: letati = lajtati. Nemška pisarna je za Lotmerk pisala: Lottenberg, Luttenberg, za: Lit-

¹ Ob + rm + eže = Ormež = Ormož za zanimalce, ki trdijo, da »od nekdaj« stanuje tu naš rod; A + hura + mazda = Ormuzd = Ormož pa za druge, ki Slovence hočejo opaziti po naših krajih okoli šestega veka. A + hura + mazda = Ormuzd; ob + gora + mezda = ex + celsus + bonitas, dobri bog. Pis.

merk = Littenberg. za: Ritmerk = Rittenberg. Pri Mariboru poznajo: Ratzerhof, Rat + ec², Rittersberg; znan je pa tudi: Leitersberg. In to poimenovanje spominja na stare čase, na: Letmerk.

Omenjena knjiga »Verzeichnis« ima za »Let« varijante: Leithen, 52krat, Leiten, 10krat, Leitersdorf, 6krat, Leitendorf, Leiter, to po krajih svoječasno slovenskih. No, in: Leitersberg pri Mariboru! To je breg v sosedstvu ravnine: Letmerk, Let + merk. Nemški naseljenci so napravili: Leit + mark, oziroma kratko: Leiter. Bližnji breg je dobil ime: Leit(ers)berg, Leiter(s)berg, Leitersberg. Ko so postavili grad ali umetni breg, burg, dobili so: Leit + mark + burg, ali bolj kratko: (Leit +)mark + burg, Mark + burg, Markburg, Marburg, sedaj: Maribor. Ime Leitersberg je za mojo malenkost kažipot na stari Letmerk, v krajino ob vodi, ob Dravi, kjer danes stoluje novi: Maribor. M. Karba.

² Na desnem bregu Drave imamo: Rače, t. j. rat + je, Ratje, t + j = č. Ob času, ko je po naših krajih zagospodovala nemška pisarna, so ljudje še razumeli pomen besede: rt, rat, latinski: cornu, naš: Krn, nemški: Kranich. Rače so prekrstili v: Kranichsfeld. In pristavek: feld? Približno isto, kar: let + merk, t. j. f + lut, Flut, po + lit + ina, liv + ada = travnik, po + l + je; f = p = beth, l + t = ld, t = d, Feld; primeri: pa + rt = brdo, pa + lut + um, B + lut, b + lat + o, pa + lud + es, Feldes = Veldes, pa + led (+ ina), Bled. Sedaj se pa svet čudi, kako da je: Rače = Kranich + feld = Kranichsfeld. — Pis.

Iz šolskega dela

Drobtine iz dunajskih hospitacij.

Ivan Štrukelj.

(Konec.)

Meščanske šole nazivljejo sedaj glavne šole — Hauptschulen. Teh je največ. Staro ime nosi še tudi nekaj šol, a nekatere nazivljejo splošne srednje (glavne) šole in teh je najmanj. V vseh teh šolah imajo urnike in v njih poučujejo strokovni učitelji. Na koncentracijo pouka polagajo tudi v teh šolah veliko pozornost in imajo razredni učitelji tedenske konference, v katerih se pogovorijo, kaj vse bodo med tednom v posameznih razredih obravnavali. Na ta način drug drugega podpirajo, obravnavano tedensko snov drug drugemu poglobljajo in utrjujejo. Prav je to. V koncentracijske svrhe uporabljajo celo telovadni pouk, o čemer bom pozneje povedal malo več.

Kakor na osnovnih, tako so bile prekratke naše hospitacije tudi na meščanskih šolah. V bistvene metodične reforme se skoraj nisi utegnil poglobiti, ker je šlo vse prehitro. Mislim pa, da posebnih, novih, znanstveno utemeljenih metod tudi v dunajskih meščanskih šolah zastoj iščemo. Priznam prav rad, da sem videl nekaj značilnih posebnosti, ki pa jih po mojem mnenju uprizarjajo zaradi efekta na tujce, zlasti na one izven evropske celine. Pa k stvari! Hospital sem po različnih razredih pri jezikovnem, računskem, zemljepisnem, risarskem, pevskem in telovadnem pouku. Najprej tedaj o jezikovnem pouku.

V enem izmed razredov so nam prednašali »Viljema Tella«. Dečki so se razvrstili okrog katedra, razdelili si vloge in pričeli. Dobro je šlo; vsi in vse so znali na pamet. Notranja čuvstva so tudi v kretnjah poočitovali. Vsebinski takih klasičnih del sigurno ugodno učinkuje v dušah učencev, če se le ne ponavljajo taka prednašanja prevečkrat, t. j. do prenasičenosti. V III. ali IV. dekliskem razredu pa nam je učiteljica postregla z »govorečim zborom« — Sprechchor. Vse učenke so šle pred šolsko desko in so v zboru deklamirale »Die Fabrik«. To vam je ropotalo, šumelo, piskalo in se gibalo, da bi res kmalu mislil: v tovarni sem, če bi ne videl pred seboj deklic. Kdor kaj takega prvič sliši in vidi, sigurno učinkuje nanj. Jaz pa sem si mislil: Škoda dragocenega časa, ki

je šel v izgubo, če so se prednašanja učile ob predpisanem učnem času. Čast pa učiteljici, ako se je žrtvovala za to v izvenšolskem času. V nekem II. deškem razredu smo poslušali slovnični pouk. Določali so glagol Tätigkeitswort, in sicer v nedoločniku. Učitelj je vzel stol ter ga je postavil v sredo razreda. Učence je pozval, da naj izvedejo kakšno dejanje — »Tätigkeit« s stolom. Pa so prihajali. Tako n. pr. je eden vzdignil stol, učenci so napisali v svoje beležnice — heben; drugi je stol nesel, napisali so — tragen; tretji je stol sunil, napisali so — stoßen; četrti je stol vrtel, napisali so — drehen; peti je stol pred seboj porival, napisali so — schieben; šesti je stol vlekel za seboj, napisali so — ziehen; sedmi je stol dvignil in ga dejansko vrget v učitelja, da smo osupnili. Dobil bi ga bil v trebuh, če bi ga ne bil ujel. Na vse to so vse napisane glagole še na šolski deski razporejali. Za umevanje pojma »Tätigkeitswort« res prav nazorno in umestno postopanje.

Računstvo. II. razred dekliške šole. Tema: deljenje ulomkov s celimi števili. N. pr. $\frac{1}{4} S : 2$; $\frac{3}{4} S : 2$. Ponazorovanje: Učiteljica ima v roki večji, iz časopisnega papirja izrezan krog; enako vse učenke. Najprej krog preganejo v dve polovici, nato še obe polovici in dobijo četrtine. Preden nadaljujejo, opozori učiteljica učenke na dano nalogo, ki jo imajo napisano na šolski deski. Sedaj razdelijo četrtine na osmine, t. j. četrtine kroga preganejo v osmine, nato pa izvedejo na šolski deski napisana računa. Postopanje res nazorno, vendar se mi vidi, da bi v II. razredu meščanske šole že nekoliko trše »orehe« reševali lahko. Vsaj po naših meščanskih šolah se več zahteva, kolikor je meni znano. Kaj več iz računstva nisem ne videl, ne slišal; lahko pa, da je kdo drugi kaj več. Ob hospitacijah v meščanskih šolah smo se namreč lahko delili po strokah in zanimanju.

Zemljepisni pouk. III. razred dekliške meščanske šole. Pokazali so nam skioptično zemljepisno predavanje. Pred skioptikon so posedle učenke. Poleg skioptikona se je postavila učiteljica, a za skioptikon neki moški, ki je vlagal diapozitive. Ob vsakem prizoru so morale najprej učenke same ugotoviti, kaj imajo pred seboj ter povedati vse, kar so vedele in znale. Nazadnje je pa še učiteljica dodala svoje. Tako plastično poočitovanje je res prav zanimivo, novega pa pri tem nič ni, ker imamo skioptikone že zdavnaj tudi pri nas doma. Če se ne motim, ga je pri nas prvi vpeljal nadzornik L. Stiasny. To pa je le škoda, da se skioptikoni premalo uporabljajo in se večinoma praše kje v okrajnih knjižnicah. Vsaka večja šola naj bi le imela svoj skioptikon sama, ker bi ji prišel prav pri pouku vseh realnih predmetov. Pri zemljepisnem pouku sem bil navzočen tudi v III. deškem razredu. Tu sem opazil, kako pridno izrabljajo delovni princip ob tem pouku, namreč z risanjem, upodabljanjem z mivko in glino. Na vzročnostne odnose zelo gledajo in gojijo predvsem kulturno geografijo. Zemeljske plodove in darove: pridelke, rude, dalje obrt in industrijo zelo uvažujejo. Umevanje zemljevidov jim je cilj. Učno postopanje nalikuje našemu. Ob naši navzočnosti so študirali velikost Azije. Da bi dobili pravi pojem o velikosti Azije, so najprej prekopirali velikost republike Avstrije, narkar so preriske polagali na Azijo in so tako našli sami učenci velikost Azije, kar je pametno. Sigurno tako dobljeno velikost bolje umevajo in pomnijo. V domačih delovnih zvezkih sem opazil nalepljenih prav mnogo pokrajinskih slik, izrezanih iz različnih časopisov. Nalepljene so pa bile seveda vse te slike ob beležkah že obravnavane zemljepisne tvarine.

Risanje. Stopivši v risalnico, sem imel občutek, da sem prišel v razstavo. Po eni izmed sten vse polno slik v prav kričečih barvah. V oči ti padejo prav mnogovrstne človeške figure in pa kaj različni sportni prizori; zimski seveda. Kakršna je pozimi narava, taki so tudi risarski izdelki: vsi v snegu. Poleg izdelkov, posnetkov iz narave, sem opazil prav mnogo posnetkov iz mestnega cestnega življenja. Vse to me je prepričalo, da tudi risarski ali slikarski pouk

naslanjajo na čuvstveno razpoloženje učencev in učenk. Še baletke izrezujejo, rišejo in slikajo, ker velemesto menda ne more biti brez njih in učitelji, ki vedo, da taka in enaka čuvstva prevevajo tudi dekliške duše, izrabljajo zato tudi taka mišljenja in čuvstvovanja v umsko in umetnostno oblikovanje.

Tudi žive barve na ornamentih in cvetlicah odgovarjajo otroškemu čuvstvom. Izrezljavanje in nalepljanje nadaljujejo celo v meščanskih šolah z vedno večjimi zahtevami. Opazoval sem, kako so deklice stružile nariske na linoleumu. Izrezane ploščice so potem dele v stroj, iz katerega so dobivale silhuetne odtise ter jih nalepljale na bel papir zaradi večje učinkovitosti. V risalnici sem dalje opazil poleg glinastih izdelkov žične skelete, tako človeške kakor tudi živalske. Te skelete oblečejo in tako dobijo človeške ali živalske like.

Ob vsej mnogoličnosti in ob vseh novotarijah, ki sem jih videl v tej risalnici, pa sem za svojo osebo le prepričan, da naš risarski pouk ne zaostaja za dunajskim. Name je mariborska lanska in letošnja veleseljmska razstava meščanskih šol bolj učinkovala. Nekaj izrednega se mi je pa zdelo, vsaj na prvi hip, risanje po godbi. Vadile so se v tem učenke II. razreda. Ko sem šel po hodniku proti razredu, iz katerega se je slišal harmonij, sem mislil, da gremo k pevskega pouku. Sprva sem nekam debelo gledal, ko sem videl, da učenke rišejo in vseh tistih različnih krivulj, ki sem jih opazoval pri učenkah, nisem mogel razumeti, dokler nam ni učitelj risanja nekoliko pojasnil tega umetnostnega vzgajanja. V boljše umevanje je naprosil eno izmed učenk, da nam je telesno upodabljala svoja notranja čuvstva po melodiji, ki jo je učitelj izvajal na harmoniju. Sedaj mi je bilo že nekoliko jasnejše, ker sem se spomnil na vse tiste dirigente, ki sem jih kdaj videl, zvijati se na dirigentskem stolu. Tudi sem že videl ljudi, ki so od samega veselja skakali in plesali ali pa se od žalosti zvijali in celo valjali po tleh. Kar čutimo, to res v telesnih kretnjah kažemo, da bi pa ta naša notranja čuvstva mogli na risarski način ali le grafično, t. j. z različnimi vijugami in krivuljami odkrivati, je pa zame le še problematično vprašanje. Pa naj kdo odkrije čuvstva ali pa melodijo, n. pr. iz takegale nariska, ki sem si ga prerisal od neke dunajske učenke: 5252525252525252. Nastal je bil po melodiji, ki jo je učitelj proizvajal na harmoniju. Druge so seveda zopet popolnoma drugače upodabljale svoja notranja čuvstva, dasi ob isti melodiji. Kakor se vidi, imajo na Dunaju za kratkočasje mnogo smisla...

Pevski pouk. IV. razred, deklice. Kako petje učijo, tega nam niso pokazali v meščanski šoli, pač pa kako peti znajo. Ponovile so neko Schubertovo pesem, ki so se jo bile naučile za njegovo proslavo. Petje je spremljevala učiteljica na klavirju, dirigentinja pa je bila učenka. Stopila je na stol ter res samozavestno in čuvstveno dirigirala, o čemer so pričale njene kretnje. Za vsako pesem, ponovile so še nekaj drugih narodnih pesmi, so določile drugo dirigentinjo in vse so se izkazale kot mojstrice. Svoja notranja čuvstva pa pri petju kažejo v primernih gestah tudi pojoče učenke, kar ugodno učinkuje na poslušalca in pritegne učenke same v bistveno vsebino pesmi.

Končno še nekaj besed o dekliški telovadbi. Prisostvoval sem ji v dveh razredih. Kakor sem videl, posvečajo telesnim vajam izredno pozornost in važnost. Dečkom so odmerjene po tri tedenske ure in vrhu tega še eno popoldne, ki mu pravijo »Freiluftnachmittag«; enako za deklice z izjemo v III. in IV. razredu, ki imata le po dve tedenski uri poleg prostega izletnega popoldneva. Vse telesne vaje so usmerjene tako, da pridejo v delovanje prav vse telesne mišice; tudi trebušne, kar pri nas še zanemarjamo, dasi vendar vršijo te mišice najvažnejše telesne funkcije. Ozirno na to izvajajo tedaj izredno veliko vaj na golih tleh, bodisi ležeč na hrbtu ali na trebuhu. Ko nekatere ležijo, jih druge na vse mogoče načine valjajo in prekucujejo. Prvotno sem mislil, da je to le za »špas«, ima pa res svoj pomen in namen. Telovadijo seveda tudi na orodju in so v naši navzočnosti prav pridno in spretno skakale čez konja in

plezale po drogih. Prav veliko vlogo igra pri dekliški telovadbi žoga in pa igre. Da brez plesa na Dunaju ne gre, se razume. Zanimivo je to, da celo telovadni pouk izrabljajo za koncentracijo pouka. V jezikovni uri so obravnavali Schneewittchen, v telovadni uri so pa to pravljico predstavljale. Pokazale so nam tudi prizorček: »Spiegel, Spiegel an der Wand, wer ist die Schönste im ganzen Land?« Da učiteljici ni treba preveč vpiti k pozoru, ima bobenček, na katerega udarja. Dekliška telovadna obleka nalikuje kopalni. V zimskem času zelo gojijo sport smučanje, v letnem plavanje in potovanja. Za potovanja dajo učiteljem in učiteljicam po 8 S (šilingov) za pol dneva in po 10 S za ves dan. To ni napačno, in prav bi bilo, ako bi še pri nas vpeljali tak običaj. Učitelji bi ne bili proti.

V prvem članku sem bil obljubil, da se bom povrnil še k možem, ki so nam predavali. Prvi naj pride na vrsto Otto Glöckel, poslevodeči predsednik dunajskega mestnega šolskega sveta. Na to mesto ga je dvignila politika. Življensko kariero je bil pričel z osnovno šolo. Bil je učitelj in veliki dr. Lueger ga je bil suspendiral, kakor nam je sam razlagal, zaradi svobodomiselnosti. Istotako njegovega pobratima učitelja Seitz, ki pa je sedaj že od prevrata sem dunajski župan. Glöckel je bil že tudi par let naučni minister. Vse to in še marsikaj nam je sam pripovedoval, ko smo bili pri njem v avdijenci. Iz nagovora, ki ga je držal za nas, sem si zapomnil tole: »Stremimo za tem, da narod pravno utrdimo, demokrasko usmerimo, socialno in deloljubno vzgojimo. V mladini vzbujamo še speče duševne sile, da si bo ljudstvo kovalo svojo usodo samo, opirajoče se na duhovne sile, ne pa na kanone. Vsakemu posamezniku nudimo prosto pot individualnega razvoja. To so težke naloge, za katere je treba v prvi vrsti usposobiti učiteljstvo in tako ustvariti pogoje za nov razmah in razvoj šolstva. Izsiliti se šolska reforma ne da.« Prav vseč so mi take besede. Vse lepo po pameti, da se ne zaletimo kam.

Fadruß, vodja pedagoškega instituta, nam je razlagal, kako naj se učiteljstvo izobrazuje, da bo kos časovnim razmeram in življenjskim potrebam. Reforma učiteljske izobrazbe se ne da prav nič več odlašati ali pa zavlačevati z brezpomembnimi krparijami. Vsa učiteljišča je takoj pretvoriti v srednje šole, t. j. dvigniti jih vsaj na isti nivo. V njih naj dobijo bodoči učitelji splošno teoretično znanje in naobrazbo. Posebno, t. j. strokovno učiteljsko naobrazbo naj si pridobe v dveletnih visokošolskih tečajih na pedagoškem institutu. Istočasno naj bi vsi, ki čutijo v sebi kakšno posebno nagnjenje do te ali one znanstvene panoge, posečali univerzo in se tam filozofsko naobraževali. Kot prosta izbira naj bi prišlo v poštev tudi kmetijstvo na kmetijskih visokih šolah. Absolviranje takih študij naj bi šele veljalo za učiteljsko usposobljenje na osnovnih šolah. Za poučevanje na meščanskih šolah pa priporoča Fadruß osem semestrov znanstvenega in pedagoškega visokošolskega študija. Ob srednješolski profesorski izobrazbi naj bi se polagala večja pozornost na globlja psihološka, pedagoška in metodična vprašanja in osnovnošolskih otrok. Tudi profesorji naj bi hospitali v osnovnih šolah in se poglobljali v dušo otrok. Kakor prejšnje, tako so meni tudi te ideje vseč in se mi vidijo prav pametne in zdrave.

Dr. Furtmüller, deželni dunajski šolski nadzornik, je v svojem predavanju očrtaval stroj meščanske in nižje srednje šole, ki bodi v medsebojnem odnosu tak, da omogoča prehod z enega zavoda na drugega, kakor tudi prestop v višje srednje šole. Nižja srednja in meščanska šola imejta v bistvu enake ali vsaj zelo sorodne učne načrte. V svojem daljnjem predavanju je utemeljeval prednosti in koristi, ki jih imajo deljeni razredi v tipe nadarjenih in nenadarjenih.

Steiskal, mestni okrajni šolski nadzornik, nam je razlagal postanek učnih načrtov, ki jih je izdelovalo učiteljstvo, razdeljeno v delovne zajednice, več let. V teh učnih načrtih odseva prav za prav vsa šolska reforma. Slonijo pa na teh-le štirih načelih: 1. samodejnost, 2. življensko-delovno občestvo, 3. domo-

rodnost, 4. strnjeni pouk. Zadnje načelo onemogoča urnik do vštetea I. polletja 4. razreda. V tej starostni dobi dozore šele učenci v toliko, da se morejo poglabljati v eno in isto snov, da jih moremo poučevati po urniku, ki naj pa bo zopet tako sestavljen, da bo čimbolj odgovarjal koncentraciji. Stara berila so zavrgli in vpeljali razredno čtivo, ki ga nabavlja za vse učence mestna uprava brezplačno; enako kakor vsa učila in druge potrebščine. Štiririzne zvezke so zavrgli. Trpijo le še enorizne, a najljubši so jim brezčrtni, ki jih bodo uvedli po vseh šolah. Pri pouku vzamejo za izhodišče vedno kako življensko temo. Koncem tedna povzamejo, kar so se učili med tednom in nato določajo učno snov za prihodnji teden. Učitelji pišejo v naprej tedensko snov, a še posebej se morajo pripravljati za vsak posamezni dan.

Prav veliko važnost polagajo na razredno vzajemnostno delo. Tako n. pr. v začetku šolskega leta skupno sestavijo šolski red in si ga zabeležijo v svojih zvezkih. Če učenec zamudi, tedaj ta nedostatek razred skupno obračuna, da vsi učenci doumejo posledice, ki jih rode nerednosti v življenju. Razredne stene naj bi pale in razredi naj bi si pomagali medsebojno. Zmožnosti učencev naj ne presoja samo učitelj, ampak ves razred naj sodeluje pri tem. V šolo naj učenci prinašajo vse, karkoli ima kakšen stik z učno snovjo. Svoje znanje naj pa utrujejo tudi sami s tem, da iščejo učno snov po vseh knjigah, ki so jim dostopne. (Razredno čtivo jim nudi dovolj prilike v ta namen.) Itd. itd.

Videl in slišal sem še marsikaj. Podal sem v teh dveh člankih le drobtine. Moje stališče k šolski reformi je evolucionarno. Obisk dunajskih šol me ni revolucioniral, dasi prizadevanje dunajskega učiteljstva, v kolikor gre za tem, da prežene iz šol mrtvo pasivnost, mehanizem in verbalizem, odobravam z vso dušo. Pouk in vzgojo pa smatram za preresni zadevi in vsako igrakkanje v tem pogledu odločno odklanjam. Mladino moramo vzgajati tako, da se bo čimprej zavedala resnosti življenja. Klepetavi razredi so v mišljenju plitvi in ne znajo misliti globlje. Naloga šole pa je dvigati inteligenco — razumnost. Pouku odmerjeni čas izrabljajmo kolikor mogoče obrestonosno in ga po nepotrebnem ne zapravljajmo s kvasanjem in praznim besedičenjem.

Ker bi bil rad dobil na Dunaju resnično sliko o dunajskem šolstvu, obhajal me je namreč dvom, da bi bilo vse tako, kakor so nam kazali oficialni propagatorji šolske reforme, zato sem se sestal z dvema dunajskima tovarišema in ju vprašal, kakšno sodbo imata o vseh teh pojavih? Najpogumnejši mi je odgovoril, ozrši se okrog, da bi ga kdo ne slišal: »90% dunajskega učiteljstva se z vsemi temi novotarijami ne strinja.« »In vendar smo videli lepe reči,« mu odvrnem. »Seveda, bili ste pri najodličnejših in še ti so bili pripravljeni na vaš prihod.« »Kako pa, da molčite in ne vzdignete svojega glasu?« »Režim, režim!« »Torej je pri vsem tem mnogo teatra?« »Pa še koliko...«

Srčno zadovoljen sem šel spat, potrjen, da se nisem motil v svoji tihi sodbi.

V toku delovne šole.

Alfonz Kopriva.

Pedagoška revija »Im Strom der Arbeitsschule« je pri nas še malo znana.¹ Vendar pa bi zaslužila, da se z njo upozna vsak, ki se uglašja v delovno šolo. Posebno priporočljiva je za one, ki še dvomijo o uspehu take šole, ker je revija baš zrastle iz bivših pripadnikov tako zvane stare šole in utira pot do nove.

Revija je tudi jasna slika dejstva, kako tudi v Nemčiji počasi krčijo pot do nove, vsem vzgojnim, zdravstvenim in dušeslovnim načelom ustrezajoče šole,

¹ »Im Strom der Arbeitsschule«, ilustrirani pedagoški časopis. Izdaja Technisch-Pedagogischer Verlag. Scharfes Druckereien. Wetzlar, Deutschland. Stane letno 9 RM.

kako se borijo i tam, korak za korakom, a vztrajno, za vse one zahteve, ki jih stavlja tudi naša učiteljska organizacija, naši pedagogi pri nas. Je v tem neka tolažba, da nismo osamljeni in nova vzpodbuda, da ne odnehamo, da ne obstojimo, ampak nadaljujemo borbo — za našo deco, za njeno bodočnost.

Uvodniki vsake številke so pisani zelo jedrnat, globoko in diha iz njih Pestalozzijska ljubezen do otroka, do nove šole ter ono visoko religiozno čuvstvo, ki bi ga naj imel vsak vzgojitelj. Urednik W. Loos piše v lanski decemberski številki: »Vse naše učiteljsko in vzgojiteljsko življenje sliči poti v Betlehem, da vedno iznova iščemo, gledamo in razglabljam v nam zaupanih dušah, kar je nam govorjeno.«

Posebno pozornost posveča mesečnik prvim šolskim letom, kjer je treba učitelju posebej temeljitega vglabljanja, globoke in široke duše. Prednost revije je tudi ta, da so člankarji po večini učitelji na kmetih. List je že v naslovni strani po preprostih slikah privlačen ter kaže njegovo iskrenost za zasledujoče ideje, je bogato ilustriran in daje za pouk lepe domisleke v vzgojnem in metodičnem oziru.

Prevodi nekaterih misli iz te revije naj pokažejo njeno smer:

V delovni združni šoli (Schule als Lebens- und Arbeitsgemeinschaft) je treba smatrati otroka, učitelja in snov kot enoto, izhodišče je doživljanje dece. Podlaga pa je v prvi vrsti zrelost otroka za kako snov (Fassungskraft) in notranja potreba po znanju tiste snovi (Wachstumsbedürfnis), v drugi vrsti pa pomen za življenje.

Izhodišče in cilj stare šole je bila snov, izhodišče in cilj nove šole je duša. Prej snov, zdaj doživljanje, prej mehanizem, zdaj oduševljenje, prej znanje in ročnost, zdaj vzgoja volje.

Nova šola vidi v ločenju pouka po predmetih silo nad otrokom. Razdrli bi fundament vse razvojne in naravne pedagogike, Ellen Keyeva, mater »Stoletja otroka« bi razsrdili kakor furijo, vse moderne pedagoge, ki zahtevajo pouk »iz otroka k otroku« bi postavili k erinijam, ako bi znanstvu na ljubo otrokovi duši delali silo.

Pravijo: Vse lepo, toda, kadar se pogleda na škodo, ko deca ni v čitanju, pisanju in računanju dovolj poučena in za življenje dosti pripravljena! Življenje zahteva znanja in ročnosti in naši učni načrti, šolske oblasti in seve nadzor-niki tudi!

Neki pedagog (Otto v Linden) pravi: Naj bi bil oni, ki trdi, »v znanju je moč«, v tisoč rakvah zaprt, kajti duša je življenje, je ljubezen in samo srce.

Združna delovna šola zahteva velikanskih duševnih in telesnih naporov in sil učitelja in je danes, pri sedanjih predizobrazbi učitelja sploh še problematična. Toda brez poizkusov ni uspehov. In reševanje, praktično reševanje vprašanj mora biti, ker le z učiteljem stoji ali pade nova šola.

Ena nevarnost pa je za novo šolo, za našo delovno šolo radosti in prostega ustvarjanja in to so vsi oni, ki so vselej z vsem gotovi, ki so »učni smoter« dosegli, ki vedo vse iz sebe samih, ki nikdar ne vprašujejo, zato, ker se jim sploh ne vsiljuje nobeno vprašanje. Za take »sorte« šolnikov ni nobenih problemov, ki bi jim često jemali v nočeh spanec. Za te pa tudi ni vriskajočega in zadoščujočega »heureka« — našel sem.

In kar je glavno: Pri vsakem novem delu moramo najprej začeti zopet kot otroci, dati stvari najživahnejši interes, se veseliti najprej ob trdi lupini, dokler nimamo sreče streti jo in priti do jedra. Učitelj naj stopi k deci na nivo matere.

Šola bodočnosti bo šola pedagoške ljubezni, šola »erosa«. Toda te ljubezni nima vsak. A eno ima lahko vsak: ako že niste vzeli otrok tako, kakor vam jih je Bog dal v razred in jim niste s snovjo in predmeti že v prvih tednih ubili duše in jim zaprli za vedno žlobudrajoča usteca, glejte vsaj na to, da preveva to deco ritem življenja že v prvih dneh in se vsi pedagoški dogodki orientirajo

na doživetjih. V takem položaju razred ne more postati nikdar čisto mračen; svetlobni žarek resnično doživetega, solnčni pramenček osvojene svobode pozlati snov do najoddaljenih odrastkov pouka.

Ljubezen se — koncem koncev — dokler se učiteljski stan smatra samo kot stan in ne kot prirojen življenski svečeniški poklic — ne more vsiliti, toda mimo življenja pa ne sme nobeden pouk, nobena šola, noben učitelj.

Ljubezni nam je treba, nam učiteljem dece. Avtoriteta ne bo nikdar vzdržala discipline. Kdor je bil proklet k avtoriteti, naj se prebudi v ljubezni, kjer je bila sila, naj vzraste tovarništvo, kjer je bil čut dolžnosti in vestnost v službi, naj bo svoboda in radost. Kar je mrgolelo od pokroviteljstva, predpisov, naj bo samodelavnost, samoniklost in samoodgovornost. Kjer se vidi le greh in prestop, naj se vidi slabost volje in sila, ki jo dela življenje nad otrokom.

(Dr. Hageborn — Essen.)

Izobrazba naroda

Ljudskošolski tečaj za kmetska dekleta v Paderbornu.

Ana Lebarjeva.

(Dalje.)

7. Učni in delovni predmeti gospodinjskih šol pripravljajo za naloge ženstva v kulturnem življenju v treh smereh:

- a) kot negovateljica in oskrbnica življenja in zdravja na podlagi naravoznanstva;
- b) kot pomočnica možu na podlagi gospodarskih in družabnih zakonov domovine;
- c) kot varuhinja moralnosti in oskrbnica ljudstva v duhu Kristusovem.

Splošna učna pravila in učni smotri so:

1. Pouk iz praktičnih in prirodoslovnih predmetov na gospodinjski šoli se naslanja na opazovanja in poizkuse. Pridobiva jasni vpogled v pravila teh predmetov in vodi do obvladavanja vseh potankosti in do zmožnosti, dajati navodila za gospodinjsko delo v večjem obsegu in ga tudi nadzorovati.

2. Presodek in pregled se vzgajata po mnogih nalogah v opazovanju, praktičnem delu, poizkusih in ogledih vzornih gospodarskih in gospodinjskih naprav.

3. Omejitev učnih predmetov na najvažnejše omogoči poglobitev in utrditev učenja po temeljiti vaji. Golo učenje iz knjig se ne goji.

4. Učne knjige služijo le redu v učenju, izpopolnitvi in ponavljanju kot opora.

5. Lastno delo gojenk, veselje nad delom in stremenje po nadaljnjem razširjanju izobrazbe se vseskozi goji.

6. Obdelano snov podajajo gojenke ustno, pismeno ali z obdelavo predmetov ali tudi v prostih predavanjih. Pri tem so lastni doživljaji in opazovanja posebno važna.

7. Poleg znanostnega in praktičnega pouka pa spoznajo gojenke tudi socialni pomen žene v splošnem in zlasti še socialne dolžnosti učiteljice kmetijsko-gospodinjske šole.

Gojenke teh gospodinjskih šol imajo ime »Maid« (začetnica štirih čednosti, ki ijm jih je posebno gojiti: Mut, Ausdauer, Idealismus, Demut); zato se imenuje tudi učno leto na taki gospodinjski šoli: Das Maidenjahr. Ime »Maid« je povsem uradno, stoji v vseh učnih načrtih, ki jih je odobrilo ministrstvo in si ga druge gospodinjske gojenke ne smejo prilastiti. Imajo lastno patentirano uniformo (pralno obleko in bel predpasnik), v kateri tudi javno nastopajo pri svojih društvenih sestankih. Blaga in kroja ne sme nihče drugi uporabljati. Pa kaj je torej »Maidenjahr« in kaj nudi?

Ustanoviteljica Ida v. Kortzfleisch mu je postavila lep smoter: »Temeljna izobrazba za vse žensko delo v gospodinjskih in socialnih ozirih«. Izobrazba teh gojenk je torej le temelj, ne pa poklicna ali strokovna izobrazba; za poklicno izobrazbo je treba drugih zavodov.

Izobrazba, ki jo nudi »Maidenjahr«, je namenjena vsem mladim dekletom izobraženih krogov, bodisi z mesta ali z dežele in v katerikoli smeri se hočejo udeleževati v življenju. Tudi za dijakinjo, umetnico, uradnico, ali celo za ženo, ki ji življenje obeta sijajno gospodarsko in družabno bodočnost. Eno značilnost pa ima ta izobrazba, t. j. kmetijski interesi so v prvi vrsti. — (Zelo primerno za agrarno deželo, kakor je naša!)

Ko so torej dekleta dospela v tako »Wirtschaftliche Frauenschule«, se jim je odločiti ali obiskujejo pouk v tako zvanem »Frauenlehrjahr« ali v »Lehrlingsjahr«. To pa je odvisno od tega, katero smer hočejo ubrati za svojo poznejšo poklicno izobrazbo. »Frauenlehrjahr« pride v poštev za izobrazbo: tehničnih učiteljic, vzgojiteljic v zavetiščih, otroških vrtnaric, uslužbenk v uradih za ljudsko blagostanje in za učiteljico kmetijsko-gospodinjske vede, za kar je to leto celo obligatno. Pri z dobrim uspehom dovršenem letu, zlasti v praktičnem oziru, je to leto deloma vračunjeno v predpisano praktično delo učiteljske kandidatke za kmetijsko-gospodinjsko vedo.

Učenje v smeri »Lehrlingsjahra« pa je predpogoj za sprejem v dveletni seminar za učiteljice kmetijsko-gospodinjske vede in za izobrazbo državno izprašane gospodinjice (Haushaltpflegerin).

Da se porazdeli izobrazba — lahko bi rekli predizobrazba — za te dve nazadnje imenovani panogi, so določene gospodinjske šole, ki goje pouk tako prvega in drugega s posebnim odlokom ministrstva. (Inselbad, Borchten in Selikum goje obe panogi.)

Seminar (učiteljišče) za učiteljice kmetijsko-gospodinjske vede traja dve leti in obstoja poleg na obeh katoliških zavodih Borchten in Selikum še na sedmerih protestantskih zavodih. Zahteve ob vstopu so: dokončan licej, splošno Frauenlehrjahr in dveletni Lehrlingsjahr. Po dveletnem študiju z državnim izpitom pride še praktično pedagoško socialno leto.

Izobrazba za državno izprašano gospodinjico (Haushaltpflegerin) zahteva kot predizobrazbo dve leti Lehrlingsjahr, eno leto strokovne izobrazbe na od ministrstva določenih kmetijsko-gospodinjskih šolah z izpitom pred državno komisijo, potem še dve leti praktičnega dela v plačani službi. Nato dobi državno priznanje za gospodinjsko oskrbnico na deželi. (Za praktično delo, kakor ga zahtevajo zgornji pogoji, so od kmetске zbornice preizkušena in od ministrstva dovoljena vzorna kmetiska gospodarstva z diplomami.)

Trojni izobrazbilni smoter imajo gospodinjske ženske šole pred očmi: gospodinjski poklic, poklic za ljudsko blagostanje in učiteljski poklic. Ta zadnji poklic je za kmetijsko ministrstvo v Berlinu najvažnejše. Iz seminarjev prihajajo učne moči za stalne in potujoče kmetijsko-gospodinjske šole in tečaje, a ne morejo kriti potrebe. — Ministrstvo omogoča tudi učiteljicam gospodinjske vede po par letih praktičnega poklicnega udeleževanja študij na kmetijsko-gospodarski visoki šoli kakor moškim učnim osebam.

(O vsem tem poročam, da vidimo, koliko poklicnih možnosti omogoča kmetijsko gospodinjsko in vzorni kmetijsko-gospodarski obrat, česar pri nas ne poznamo, in sploh kmetijsko gospodarstvo in gospodinjsko gledamo kot nekaj manj vrednega in vendar je baš tu torišče vsega narodovega blagostanja.)

V gospodinjski visoki šoli Inselbad, ki pravkar zaposluje »Frauenlehrjahr« in »Lehrlingsjahr«, je našel gostoljubni sprejem tudi naš ljudskovisokošolski tečaj za kmetijska dekleta. Ker je bilo to baš na gospodinjski šoli, je dobil celoten

tečaj bolj gospodinjski, kakor pa ljudskovisokošolski značaj, kar je njegova glavna hiba.

Predmete si je učno osebje porazdelilo takole:

1. Življenjeslovje. Rektor Hatzfeld — 14 ur.
2. Kulturna zgodovina in zgodovina kmetkega stanu, državno-znanstvo, organizacija državne uprave, zastopstvo naroda v vladi, politične stranke; literatura in nje značilnosti za podeželsko prebivalstvo; življenjski krogi (družina, sosesčina, vas, občina, pleme, narod); petje in gimnastika. — Dr. Lene Neufeld — 26 ur.
3. Kmetke in podeželske značilnosti; nevarnosti, ki prete kmetkemu stanu; žena varuhinja kmetkega doma; delavka v domu, v javnih in dobrodelnih napravah; razvoj kmetkega gospodarstva; povojno kmetko gospodarstvo in kako mu žena odpomore; kmetka umetnost. — Dr. Elizabeta Kramer — 11 ur.
4. Gospodinjsko računovodstvo, knjigovodstvo, hraniloznanstvo. — Gospa J. Schulze-Eckel — 12 ur.
5. Zdravstvo (somatologija), strežba bolnikov; kuhanje in gospodinjsko delo. — Gdč. Elizabeta Kran — 105 ur.
6. Vrtnarstvo, sadjarstvo, nega cvetlic. — Gdč. Elizabeta Seifert — 10 ur.
7. Mlekarstvo, sirarstvo, perutninarstvo. Nega dojenčka. — Gdč. Steffens Zofija — 22 ur.
8. Ročno delo. — Gdč. Dürgenloh — 17 ur.

I. Znanstveno-teoretični del.

Življenjeslovje (Lebenskunde). Tega predmeta pri nas ne poznamo. Stoji nekako med veroukom in pedagogiko. Obravnava smisel in pomen življenja. Bistvo človečanstva, vpliv človeka na svet, človekov poklic, jaz — njegove moči, vrline, slabosti in nevarnosti, splošni in posebni človekov poklic udejstvovanje poklica v družini, kaj je družina, kaj družina ni, očetovstvo, materinstvo itd.

Kjerkoli in kdorkoli ima opravka z izobrazbo ljudstva, naj goji ta predmet! Ko bi naši ljudje, moški in ženske, fantje in dekleta, imeli priliko, na ta način spoznati svetost življenja in svojega poklica, bi oboje pojmovali pravilno in bi ne bilo toliko zgrešenih poklicev in zavrženih življenj.

Snov za tovrstno predavanje nam nudi:

Dr. Ušeničnik: »Knjiga o življenju.«

Dr. Breclj: »Čuda in tajne življenja.«

Dr. Jeglič: »Obramba vere«, I. in II.

Dr. Ušeničnik: »Vzgojeslovna načela.«

»Sociologija.«

Dr. Krek: »Sociologija.«

Dr. Jeraj: »Vzor, človek.«

Dr. Ozvald: »Smernice.«

»Za vsak dan.«

Dr. Debevec: »Vzori in boji.«

Dr. Terčelj: »Za domačim ognjiščem.«

Dr. A. Tominec: »Solnce in sence.«

Terseglav: »Zlata knjiga.«

Volc: »Otrok.«

»Mati vzgojiteljica.«

Dr. Ozvald: »Kulturna pedagogika«

in kar imamo drugih tovrstnih knjig. Ta predmet tvori nekako podlago in daje smisel vsemu drugemu pouku.

Kulturna zgodovina in zgodovina kmetškega stanu. Ta vodi iz prvih početkov človeškega udejstvovanja v družini, sosesčini, vasi, občini, plemenu, državi, in zasleduje postanek teh družabnih edinic. Najbolj cvetoča doba kmetškega stanu je bila v srednjem veku. Način kmetškega življenja in udejstvovanja je bil v bistvu že tak kakor danes. Naseljevanje je imelo že tedaj iste oblike kakor sedaj: selo, vas. Običaji in navade tiste dobe. Pomen ljudskega preseljevanja za kmeta. Stik s Slovani. V 12. in 13. stoletju je prišel kmet prvič do političnega pomena, ko se je v prid države naseljeval po odkazanih mu krajih. Kmetški upor. Vzroki zanje in njihove posledice. 30 letna vojska; kmet najbolj prizadet. V 19. stoletju se prične dvigati kmetški stan: kmet postane prost od tlake in desetine. Gospodarstvo se dviguje zlasti zaradi znanstvenih in tehničnih pridobitev. Gospodarske naprave pospešuje država; nastanejo gospodarske zadrug, gospodarska društva, kmetijske šole. S splošnim razširjanjem splošne izobrazbe se dviga kmetško blagostanje; društva in kulturne organizacije imajo pri tem največ zaslug. V ves ta lepi razvoj pa so planile grozote svetovne vojne. Konec svetovne vojne pa ni morebiti našel kmeta brezupnega in uničenega, dasi je bil od vseh stanov najbolj prizadet. Ostala mu je še ljubezen do rodne grude in s tem tudi zdrava in neizčrpna moč za ponovno in krepko delo. Obvarovati je treba kmeta od prevelikega vpliva mesta, da ohrani svojo bistvenost in značilnost.

Poleg splošne zgodovine nudi za ta predmet potrebni material tudi še zgodovina slovanskih narodov, posebej še slovenska zgodovina, ki jo starejši sodobniki doživljamo in je tudi že zapisana v raznih šolskih zgodovinskih učbenikih, kakor: Brinar, Bučar, dr. Capuder, Komatar-Capuder, Melik, Nerat, Pirc, dr. Pivko, Poljanec, Schreiner-Fink i. dr. Potem pa tudi še:

Dr. Grudnova zgodovina in nadaljevanje dr. Mala.

Vse Erjavčeve knjige (za Štajersko dr. Kovačičeve).

Dr. Dolenec: »Kmetško dedno nasledstvo.«

Kos: »Gradivo za zgodovino Slovencev.«

Prof. Silvo Kranjc: »Zgodovina.«

Dr. Lončar: »Politika in zgodovina.«

Dr. Lončar: »Politično življenje Slovencev.«

Dr. Polec: »Kraljestvo Ilirija.«

Dr. Ilešič: »Kultura in politika.«

Prepeluh: »Reformacija in socialni boji naših kmetov.«

»Socialni problemi.«

»Problemi malega naroda.«

»Naša gospodarska in socialna vprašanja.«

»V boju za zemljo in državo.«

Rustija: »Gospodarska čitanka.«

S. L. S.: »Politični katekizem.«

Mnogo dragocenega materiala je zbranega tudi v mnogih lokalnih zgodovinah, v narodnih pesmih in v anekdotah. Tudi kmetški listi so prinesli marsikaj o tem.

Državoznanstvo, organizacija državne uprave, način vladavine, politično udejstvovanje naroda. Material za to dobimo v besedilu ustave in državnih zakonov, ki jih je izdala Tiskovna zadruga v več ko 20 snopičih. Dalje razne knjige in brošure, ki so izšle o državoznanstvu, n. pr.:

Dr. Pitamic: »Država.«

Dr. Jeraj: »Državoznanstvo.«

Dr. Steska: »O javni upravi.«

Dr. Strmšek: »Problemi naše državne ureditve.«

Dr. Ušeničnik: »Socialna ekonomija.«

»Socialno vprašanje.«

Poljanec: »Črtice iz slovenskega političnega dela.«

Štefančič: »Naša domačija.«

Prav tako tudi dr. Gosarjeve razprave v »Socialni misli«, mnoge razprave v »Času«, prej omenjene Prepeluhove razprave, pa tudi politični spomini naših politikov, kakor Šukljeto, Hribarjevi itd.

Literatura in nje značilnosti za podeželsko prebivalstvo. Na splošno in v velikih obrisih je podati najvažnejše iz književnosti, kar ima smisel za kmetstvo prebivalstvo, kar ga dviga in izobrazuje. Spoznati je pravljice, bajke, pripovedke, legende in njih pomen. Posebno paznjo je posvetiti narodni pesmi. Glavni namen tega pouka je, da se doseže spoznavanje dobrega v literaturi in da se zna dobro ločiti od slabega, zlasti, da se dobi odpor za »šund«. Važno je, da se spoznajo domači in zlasti kmetijski pisatelji in pesniki. Za naše razmere: Erjavec, Jurčič, Detela, Jaklič, Finžgar, Pregelj, Prešeren, Stritar, Gregorčič, Levstik, Sardenko, Župančič. Za nas so važne:

Grafenauer: »Zgodovina slovenskega slovstva.«

»Zgodovina novejšega slovenskega slovstva.«

Dr. Ozvald: »Naši kulturni delavci.«

Pirjevec: »Slovenski možje.«

Erjavec-Flere: »Pesniki in pisatelji.«

Dalje Sketove »Slovstvene čitanke«, razne slovenske bibliografije, zborniki Slovenske Matice, življenjepisi in življensko delo najvažnejših slovenskih pesnikov in pisateljev, ljudskih voditeljev in sodobnih znanih pesnikov in pisateljev.

Kmetijske in podeželske značilnosti, v kolikor so važne za razvoj svoje kmetijske kulture in nevarnosti, ki ji prete. Raztolmačiti je, kako je žena poklicana za varuhinjo kmetijskega doma, kmetijske bistvenosti, kmetijske kulture. Pokazati je kmetijsko ženo kot delavko doma in v javnem življenju ter njeno soodgovornost za razvoj kmetijskega gospodarstva. Orisati je njeno sodelovanje pri vseh socialnih in karitativnih napravah. Zlasti je osvetliti bedo povojnega kmetijskega gospodarstva in kako stoji žena z možem ramo ob rami, da se tej bedi odpomore.

Ako in v kolikor se ni že pri literaturi obravnavala kmetijska umetnost, pride tu v poštev.

Pomoč nudijo te knjige:

»Delu slava, delu čast«, prosvetna knjižnica v Mariboru.

Dr. Veber: »Idejni temelji slovenskega agrarizma.«

Dr. Gosar: »Socialna ekonomija.«

Dr. Ušeničnik: »Socialna ekonomija in socialno vprašanje.«

Dr. Zgëč: »Problemi vzgoje najširših plasti našega naroda.«

Breziglar: »Osnutek slovenskega narodnega gospodarstva.«

Dr. Gosar: »Naša poljedelska statistika.«

Spiller-Muys: »Agrarna vprašanja v Sloveniji.«

Heymerle-Funtek: »Životopisni obrazi iz obrta umetnosti in industrije.«

Koledarji Jugoslovanske kmetijske zveze, kmetijski koledarji, zadružni koledarji.

Rohrman: »Kmetijsko gospodarstvo.«

»Zbirka kmetijskih nauk.«

»Gospodarski nauki.«

M. Govekarjeva: »Slovenska žena.« Razni ženski časopisi.

Karlovšek: »Slovenska hiša.«

Dr. Cankar: »Slovenska moderna umetnost.«

Dr. Stele: »Oris zgodovine umetnosti pri Slovencih.«

Steska: »Slovenska umetnost.«

Sič: »Narodne vezenine.«

II. Teoretični del gospodinjstva.

Gospodinjsko računstvo in knjigovodstvo. Zelo važno je, da se dokaže potreba, važnost in korist gospodinjskega računstva in zlasti še knjigovodstva. Zato je treba že temeljnega računstva in praktičnega računskega razumevanja, jasnega pogleda in pregleda v gospodinjskem delu. Gospodinji ne sme biti vseeno, kaj in koliko potroši, ter koliki so njeni dohodki in kako jih uporabi. Treba ji je proračuna in točnega obračuna, tega pa ne more napraviti, ako si ne zapisuje dohodkov in izdatkov pri vseh panogah gospodinjstva. Poznati mora zavarovanje, razne pogodbe, davčne napovedi itd.

Za naše razmere govori o tem kaj primerno sestra Lidvina Purgaj v »Gospodinjstvu«, dalje Kalinškova, Govekarjeva, Remčeva in po večini vse kuharske knjige. Natančnejšega navodila pa nam nudi obilica nemških gospodinjskih knjig in seveda tudi — praktična potreba.

Zdravstvo. Ta predmet obravnava človeško telo z vsemi organi v zdravem in bolnem stanju. Nega zdravega telesa zahteva zlasti pravilno prehrano; zato je važni del tega pouka hraniloznanstvo. Pri obravnavi bolezni je nujen pouk o strežbi bolnikov. Ker je najvažnejša ženska naloga materinstvo, obravnava ta pouk tudi nego dojenčka.

Za ta pouk imamo mnogo priročnih knjig, n. pr.:

Dr. Ambrožič: Materina pomoč zdravemu in bolnemu dojenčku.

Dr. Bučar: Zdravje in bolezen v domači hiši.

Dr. Bleiweis: Nalezljive otroške bolezni v sliki in besedi.

Dr. Dereani: Zdravstvena vzgoja mladine.

Dr. Derč: Dojenček, njega negovanje in prehrana.

Dr. F.: Pomen materinega zdravja za narod.

Feldgen: Higijena na kmetih.

Dr. Homan: Postrežba bolnikom.

Somatologija in higijena.

Požgaj: Kaj moram vedeti.

Kneip: Domači zdravnik.

Otrin: Človek, njegovo življenje in zdravje.

Dr. Plečnikovih šestero knjig »Anatomije«.

Dr. Rakež: Uho in sluh.

Dr. Vedenik: Kako si ohranimo ljubo zdravje.

Dr. Rus: Prva pomoč.

Za hraniloznanstvo imamo pri nas še malo knjig; največ o tem govore gori imenovane kuharske knjige, zdravstvene knjige in ženski listi »Vigred«, »Ženski svet«, dalje tudi »Mladika«, »Prerod« in »Zdravje«.

Mlekarstvo in sirarstvo spadata v gospodinjsko stroko zlasti tam, kjer tega dela ne oskrbujejo mlekarne. — Živinoreja spada v gospodinjski pouk le toliko, kolikor spada v njeno delo in v predelavanje mleka, n. pr. krmljenje, nega, molža, ravnanje s svežim mlekom, pridelava presnega masla, izdelovanje domačih vrst sira. Naše pomožne knjige bi bile:

Černe: Živinoreja.

Krištof: Dobičkanosnost mlekarstva.

Posnemanje mleka in izdelovanje presnega masla.

Legvart: Živinoreja.

Pevec: Mlekarstvo.

Sirarstvo.

Spiller-Muys: Planšarstvo.

Perutninarstvo. To je za gospodinjstvo znatna pomoč in celo vir dohodkov. Poznati pa je treba vrste perutnine, ki je res dobičkanosna in tudi pravilno nego: stan, krmljenje, priprava gnezda, valjenje in nego zaroda.

V pomoč imamo: Uvod v perutninarstvo in navodila iz prakse po časopisih.

Vrtnarstvo. Ker ima vsak kmetski dom tudi svoj vrtiček, je nujna potreba, da izvedo dekleta tudi kaj iz vrtnarstva in nege cvetlic, ter tudi še o sadjarstvu. Pouk obravnava vrtna tla, gnojenje, obdelavanje zemlje, kakor zahtevajo rastline, zbiranje prostora za poseve, pravilna setev in sajenje. Spoznati je treba vsa navodila za varstvo rastočih rastlin in njih sovražnikov; pletev in zalivanje ter pravilno izrabljanje sočivja in sadja. Posebno paznjo zahtevajo cvetlice, bodisi vrtné, bodisi lončnice. Sadjarstvo je ponekod v moških rokah, vendar je tudi tu gospodinjina pomoč neizogibna; zato je treba tudi njej pouka.

Knjiže, ki nam morejo pomagati, so:

Humek: Praktični sadjar.

Sadje v gospodinjstvu.

Breskev in marelica.

Domači vrt.

Sadni izbor.

Kafol: Sadjarstvo.

Bele: Sadjarstvo.

Trtoreja.

Gombač: Umno kletarstvo.

Kosi: Vinogradniki.

Priol: Sortiranje in vlaganje sadja.

Skalicky: Kletarstvo.

Zupanc: Konzerviranje sadja in povrtnine.

Žmavc: Vinarstvo.

Za nego cvetlic je posebno priporočljiva: Jeglič: Naše prijateljice.

(Dalje prihodnjič.)

Dekliški krožki.

Kriha.

Eno najtežjih vprašanj, ki jih mora rešiti sedanja človeška družba, je gotovo žensko vprašanje. In je to vprašanje tem težje ravno vsled dobe, v kateri živimo. Idejno črpa naš čas še vedno iz velike francoske revolucije l. 1793., ki je postavila tri prelepa gesla: fraternité, égalité, liberté, in izmed katerih jo je preživelo prav za prav samo tretje: liberté — svoboda. Pa je že tako, da se v človeških rokah vsaka ideja, najsi bo še tako lepa in plemenita, le prerada izmaliči in postane iz nje spaka, tako nam je tudi ideja o neomejeni človeški svobodi rodila predvojni liberalizem, ki je rodil moderni kapitalizem, ki pozna le dvoje: stroje in številke. In v tem obojem ni niti trohice ženskega. Moški duh je, ki sega v globino, ki razstavlja stvari v atome in iz njih sestavlja nova telesa in tako poraja vsak dan nove izume; ženska duša pa je živo življenje. Zato tudi vidimo, da je vpliv ženske misli na javno življenje v sedanji dobi morda manjši kot kdaj prej. V tem, da sme ženska služiti kot stenotipistka po raznih uradih ali sedeti kot kontoristka za trgovsko mizo, ni po mojem mnenju ženska misel ničesar pridobila na vplivu na javno življenje. Nasprotno: žena se je morala odpovedati svoji naturi in se oprijeti moškega mišljenja in

moškega čuvstvovanja, da se more prebiti skozi življenje. Zato so tudi vse šole, v katerih se žena nadalje izobrazuje, postale ena sama velika fabrika, v kateri izdelujejo birokrate. Kakor bi tega predmeta ne bilo že dosti na delovnem trgu in mora število teh nesrečnikov množiti še ženska! Posledice tega so že jasne: družina razpada. Ne samo po mestih, tudi po naših vaseh že. Vsepovsod slišimo o nesrečnih zakonih, o ločitvi zakonov, in kot višek vsega vidimo le prevečkrat oni strašni nonsens zakonskega življenja, da hodita mož in žena skupaj v gostilno na hrano in doma sploh nimata. Posledice takega propadanja družine pa nam v tragični luči kaže Rusija: vlaki zapuščenih otrok, ki se kot strupena kuga vlačijo iz kraja v kraj; mladi tatovi, morilci, sifilitiki in prostitutke, ki se jih v strahu ogibajo morda celo oni, ki so jim življenje dali.

Nujno je torej, da krene vzgoja ženske mladine v drugo smer; da se žena vzgoji za to, v kar je po naravi poklicana: za gospodinjo in mater. Je to prečudno urejeno v sedANJI človeški družbi: vsak čevljar se mora tri leta učiti kot vajenec, približno toliko časa mora tudi služiti kot pomočnik, preden je sposoben, da sme samostojno izdelati en ubogi šveder. Isto velja za krojača, mizarja, trgovca itd., sploh za vsak stan; le žena kot mati in gospodinja tvori izjemo. Nad njo napravi le duhovnik križ pri poroki in potem je, kot bi jo bil Sveti Duh obsenčil: potem zna šivati in prati in kuhati in urediti dom, da je prijetno bivališče, in kar je glavno: zna vzgajati otroke. Le pomislimo: one otroke, ki imajo živo dušo, ki bodo tvorili bodoči rod, ki bodo nekdanj morda dajali smernice človeškemu življenju. In te vzgaja dostikrat ubogo, slabotno, neizkušeno in zbegano dekle, ki marsikdaj komaj iz daljave nejasno slutí, kaj je življenje.

Nujnost reformacije ženske vzgoje so prvi občutili severni narodi, kjer ima tudi ženska v javnosti največ pravic. Koliko gospodinskih, socialnih ženskih visokih šol imajo n. pr. po Nemškem, v Belgiji, na Danskem. Najbolj je spoznala važnost prave ženske vzgoje Danska, kjer mora vsako dekle obiskovati eno leto tako šolo, preden se sme poročiti.

Tudi pri nas misel o nadaljnji ženski izobrazbi ni nova. Prvi jo je propagiral med nami naš veliki sociolog dr. Krek in pod njegovim vplivom so prevzele to misel v svoj program razne organizacije, predvsem Orliška zveza in razne Dekliške zveze po Štajerskem. Programi teh zvez, zlasti Orliške zveze, so silno lepi. Saj obsegajo popolno vzgojo dekleta, duševno in telesno. V praksi pa se nekateri krožki vendar ne morejo prav razviti: manjka inteligentnih voditeljic. Božu bodi potoženo, toda do zadnjega časa je veljalo med našim učiteljskim stanom za sramotno, če je učitelj(ica) deloval med kmečkim ljudstvom. Da, našli so se celo, ki so govorili, da tak učitelj(ica) onečašča stan. V zadnjem času pa je ideja o izvenšolski izobrazbi kmetijske mladine sprejela v svoj program tudi organizacija UJU in tako smemo upati, da bo izvenšolskega učiteljevega delovanja deležna odslej tudi naša kmetijska mladina, ne samo inteligenca.

Prava ženska vzgoja obsega dva dela: 1. telesno ali materielno vzgojo (pouk) in 2. duševno vzgojo (vzgojo značaja).

Za telesno vzgojo skrbe razni gospodinski tečaji in gospodinske visoke šole. Pri nas je prvi prirejal take tečaje bivši deželni odbor kranjski, po vojni pa so jih prevzele v svoj program razne organizacije: Prosветna društva, Slov. kršč. ženska zveza, Orliška zveza, Kolo slov. sestara itd. V novejšem času je prevzel gospodinsko izobrazbo v svoj delokrog oblastni odbor in tako smemo upati, da kmalu ne bo več kraja v naši domovini, kjer ne bi bilo takega tečaja ali šole. Naš ideal v tem oziru mora biti Danska: *Gospodinska izobrazba mora biti obvezna*. Sicer bodo nekateri ugovarjali, češ, da se le v prostosti svobodno razvijajo moči. Toda pomislimo, da so kmeta morali z

vojaško asistenco prisiliti celo v to, da je pričel sejati krompir. In kaj bi bilo z našo osnovno šolo, če bi ji obveznost odvzeli? Tako bi se tudi teh gospodinskih tečajev prostovoljno posluževale one, ki so že bolj inteligentne in izobražene in ki jih prav za prav potrebne niso; one zanemarjene, ki bi jih bile v prvi vrsti potrebne, pa bi ostale zadaj. Delo bi bilo le polovičarsko. Zato še enkrat: naš ideal mora biti obveznost.

Dokler pa ta obveznost ni vpeljana, bo imela privatna inicijativa še vedno polno dela. Vendar pa je za prireditev takega tečaja nujno dvoje: 1. primerni prostori in 2. strokovna izobrazba. Brez teh dveh pogojev je uspeh že vnaprej izključen. V nezadostnih prostorih se dušijo učenke in učiteljica in prvotna navdušenost hitro splahni; kjer pa učiteljica ni dobro podkovana, opazijo to kaj hitro učenke, ki niso več osnovnošolski otroci, ampak že odrasla dekleta, in prej ali slej pride do blamaže ali neprijetnega incidenta, ki bo učiteljici za vedno vzel veselje ne samo do takih tečajev, ampak do vsakega izvenšolskega dela sploh.

Za duševno izobrazbo deklet v izvenšolski dobi pa skrbe pri nas dekliški krožki, bodisi da imajo to ali drugo ime. Tak krožek se lahko ustanovi povsod; ena sobica se bo hitro našla, če ne drugje, jo bo povsod rad dovolil tudi krajevni šolski odbor v šoli, če bo le znala voditeljica krožka s pravim taktom za to prositi. Kjer pa krožek že obstoji, bo učiteljica seveda storila najboljše, če se mu pridruži in zastavi tam svoje sile v izobrazbo deklet. V takih krajih ustanavljati nov krožek, bi pomenilo nekako izzivanje starega krožka, v katerem bi dobila voditeljica hudega sovražnika; in pa, kdor hoče med ljudstvom res s srcem delati, bo šel tja, kjer je ljudstvo že zbrano in ne bo čakal, da ljudstvo k njemu pride. Jih je veliko med nami učitelji in učiteljicami, ki mirno sede v svoji sobi in morda ne poznajo niti polovico ljudi, med katerimi delujejo, potem pa tožijo, kako je ljudstvo divje in ne mara za učitelja.

Eno najvažnejših vprašanj v vsakem krožku je gotovo način dela ali metoda: Kako naj se delo vrši, da bo imelo čimveč uspeha. Odgovor na to nam da cilj, ki si ga mora zastaviti vsak krožek. In cilj teh krožkov je mogoč samo dvojen: 1. vzgojiti dekle za družino, in 2. vzgojiti jo za življenje v javnosti.

Prvič: vzgoja za družino. Vsaka učiteljica, ki hoče vzgajati odrasla dekleta, mora v srcu čutiti, kaj je družina: večno nedoumljiva, božja skrivnost. Nje se ne more narediti, kakor ne cvetja na drevju in semena v sadežu. Žena, ki se je vdala družini, se ni vdala samo možu — tako bi žalostno obstala le v relativnem — ona se vda absolutnemu ali Bogu. To je veselo, tiho in vdano požrtvovanje. Iz te vdanosti do žrtve se rodi čuvstvo, v katerem se mati smehlja svojemu otroku in joka nad njegovimi napakami — iz katerega postane mati ustvariteljica otroškega raja in živo semenje za prihodnost. Materinstvo je poklic in šele, če je mati prekvašena s to zavestjo, je etično usposobljena za svojo nalogo. In da vzbudimo v mladih deklicah to čuvstvo, ne bodo nauki in govori ničesar pripomogli. Tu gre za vse kaj globljega kot za golo tehniko ali znanje. Za mater je družina ideja, ki je ni mogoče pridobiti z intelektom: njo je mogoče le v videnju zagrabiti. Ona mora iziti iz duše in se v njej roditi; ona mora zagrabiti dušo in ne duša nje. Ona mora biti neprestan, vznemirjajoč doživljaj, prerojenje duše; ta misterij se prikaže v razmišljevanju, ne v študiju. Nikdo ne študira svoje matere in ne izpopolnjuje svojega znanja na njej; mater le častimo.

Iz tega pojmovanja nam je sam po sebi dan način dela v dekliških krožkih: ne predavanj, ne govorov po načinu šole; krožek mora biti družina, kjer se počutijo dekleta kot članice ene celote in kjer polagoma družino dožive. V krožku naj vlada prosti razgovor, ki ga vodi učiteljica, mu daje temo in smer. Ob takem razgovoru se razbistrijo misli in pojmi in vsako dekle se čuti v njem

doma in enakovredna z vsemi tovarišicami. Če se tak razgovor vrši morda ob ročnem delu, bo uspeh dvojen: prvič bodo s tem zadovoljni predvsem starši, zakaj naš kmet je v svojem bistvu še silno realen in bo rajši pustil svojega dekleta tja, kjer bo tudi delala, kot pa v družbo, kjer bi po njegovem mnenju le čas tratila s klepetanjem. Drugič pa se bodo dekleta zavedla, da je materi in ženi vsaka minuta dragocena in navadila se bodo ob ročnem delu tudi misliti. Vesela pesem bo razpoloženje v krožku vedno dvignila, mnogo bodo pripomogle k doživetju družine tudi razne igre, nedolžne zabave in zlasti tudi praznovanje domačih praznikov. Vsaka družina skoraj ima svoj poseben praznik, ki ga ona praznuje poleg drugih praznikov, skupnih vsej družbi. Ob takem domačem prazniku začetijo vsi člani družine še posebej ono skupno vez, ki jih veže v srečno celoto in na dom. Dekliški krožek bo na ta način mimo nekaterih drugih krajevnih praznikov proslavil zlasti tudi materinski dan, ki bo lepoto in svetost materinstva posebno poudaril. V vsem življenju v krožku mora vladati prijaznost, postrežljivost, uslužnost. Učiteljica, ki je po naravi čemerna in pesimistična, ne spada v dekliški krožek. Vsak voditelj mladine mora nositi v svoji duši solnce, ki izžareva svoje žarke na zunaj in daje svetlobe in toplote mladini. Vsaka voditeljica dekliških krožkov se mora nujno poglobiti v dekliško dušo, z njo vred mora še enkrat preživeti svojo mladost, da bo lahko razumela hrepenenje in sanje dekliške duše in bo spoznala njih razvoj. Zakaj te sanje niso produkt znanja in intelekta, temveč izraz najglobljšega hrepenenja in bojazni. One vstajajo v dekliški duši, ko raste iz otroka v dekle. Takrat se mešajo v njej nebeške in peklenške sile in v njej je neodoljivo hrepenenje po ljubezni, ki se izraža v brenčanju, vsled česar dandanes na tisoče mladih deklic gubi svoje moči v brezsmiselnem izživetju. V njej je nepremagljivo čuvstvo po lepoti, ki se največkrat izraža v modi.

V vseh teh skrivnostnih močeh se razodeva rast bodoče matere. Te moči ubijati, bi se reklo, izropati življenje njegove ustvarjajoče sile — življenju je treba pogledati v obraz, kakršno je; — te moči brezsmiselno razvijati, bi pomenilo konec življenja in propad. Te moči postaviti v službo ustvarjajoče sile materinstva: to je zmisel ženske izobrazbe, ki smo jo dolžni ženskemu spolu.

Drugi cilj dekliških krožkov je vzgoja žene za delo v javnosti: v domačem kraju, v občini in morda tudi v državi. Veliko jih je še med nami, ki nujno zahtevajo, da spada žena le za domače ognjišče in v družino. Toda v današnji dobi aeroplanov, brezžičnega brzojava in radia je postal že ves svet ena sama družina. In kakor se družina le sedaj lepo razvija, če se očetovi strogosti družni materina milina in ljubezen, tako se bo tudi človeška družba le tedaj harmonično razvijala, če se bo moškemu razumu in moški strasti družilo žensko srce in ženska dobrota. Le pomislimo, kako surova bi bila človeška družba, če bi jo tvorili samo moški, in kako razmerno sitna in slabotna, če bi na svetu živele same ženske. Šele oba spola dopolnjujeta drug drugega in tvorita harmonično celoto. Dandanes pa vidimo, da vlada v svetu le moški razum in moška strast, ki se v boju življenja le prehitro razvname in brezobzirno seka rane; manjka pa ženske dobrote in mehkega čuvstva, ki bi strasti miril in celil zadane rane. Zato tudi vidimo, da se vseh izumov, na katere je sedanja doba toliko ponosna, povsod polasti takoj vojska in kažejo torej vsi napor moškega duha na ta način končno le en cilj: ubijati ljudi. In drugo dejstvo, ki izvira iz tega je, da je za vojsko vedno dosti denarja in skoraj polovico proračuna v vseh evropskih državah požre vojna. Za šole, za ceste, za bolnice, za reveže je malo denarja. za vojsko ga je vedno dovolj; in če bo šla stvar tako dalje, je v bodočnosti mogoče samo dvoje: ali bo prišlo do nove svetovne vojne, ki bo vsled sredstev, s katerimi bo razpolagala, še neprimerno hujša od one, ki smo jo komaj dobro

preživeli; ali pa se bodo proletarci vsega sveta še prej zavedli, kam vodi način sedanjega svetovnega ustroja in bodo v grozni svetovni revoluciji, ki najbrž ne bo nič milejša kot svetovna vojna, predruščili sedanji svetovni red. Mogoče bi bilo še tretje: da se narodi enega sveta med seboj pomire in za vedno odpravijo vojno. K razširjanju te mirovne misli pa je gotovo v prvi vrsti poklicana žena in že radi tega mora tudi žena v parlament. Ni se treba bati, da bo tam žena prevzela mesto moža in on potem ne bo imel več pravega posla; vemo, da je žena že po naravi tudi duševno drugače ustvarjena kot moški in da tam, kjer moški razmišlja, žena moli. Zato tudi vidimo, da je ravno v deželah, kjer je že izpeljana ženska volivna pravica, najbolj poskrbljeno v socialnem oziru; nihče ji je ni pokazal in vendar si je žena sama našla pravo pot in si izbrala polje, kjer lahko bogato udejstvuje svoje usmiljenje in svoje lepo čustvo. Seveda je tudi med javnimi delavkami mnogo zablod, toda prav zato je treba že mlado dekle vzgajati za delo v javnosti in mu dati pravi zmisel in pravo smer. Tu pa je treba poleg čustva tudi mnogo intelekta; zato bomo v dekliških krožkih pripravljali dekleta za delo v javnosti s predavanji, govori, javnimi nastopi in deklamacijami. Poleg družinskega življenja, ki ga zahteva vzbujanje materinskega čustva, zahteva vzgoja za javno življenje ta način dela v krožku. Zelo požiye delo in zanimanje tuji predavatelji, najbolj pa se bo vsako dekle poglobila v temo, če bo sama predavala.

Iz zgornjega bi se po mojem podal tale načrt dela v dekliških krožkih:

1. Kaj je družina, narod, domovina? (Vzbujanje družinskega in domovinskega čuta, v kolikor pride pri tem v poštev zgodovina, naj se ne podaja kronološko, marveč naj se izberejo iz nje le kulturni momenti. Obravnava naj se noša, umetnost, socialno vprašanje posamezne dobe.)
2. Razmerje ljudi drug do drugega: stanovi.
3. Višja izobrazba duševnih in drugih zmožnosti posameznika, čut odgovornosti in vzbujanje čustvenega življenja žene.
4. Stališče žene v človeški družbi nekdanj in sedaj (premišljevanje velikih žen: mati obeh Gracchov, sv. Elizabeta, Krekova mati itd.).
5. Vzbujanje materinstva v ženi (posebno važno).
6. Vzgojna vprašanja otroka in odraslega (nega in vzgoja otrok, zdravstvo, podedovanje itd.).
7. Samovzgoja, premagovanje, vzgoja volje, značaja: vzgoja osebnosti.
8. Spoznavanje velikih mož (Solon, Papež Leon XIII., dr. Krek, Slomšek itd.).
9. Potrebščine sedanjega časa (socialni in moralni nedostatki).
10. Človek nasproti Bogu in iz tega izvirajoče: svetovni nazor.
11. Življenski pouk v njegovem pomenu za razvoj človeka (Ušeničnik: Knjiga o življenju).

Ostane še vprašanje, kdaj naj se prirejajo gospodinjski tečaji in kdaj krožki. Odgovor na to vprašanje nam daje psihološki moment.

V življenju vsakega nedoraslega razločujemo tri razvojne dobe: a) otroška doba, ki jo otrok preživi v šoli, b) pubertetna doba (Flegeljahre, Backfisch). Ta čas — traja od 12. pa nekako do 16. l. pri deklicah — pripada v glavnem telesnemu razvoju in zato bi bilo najbolje, če bi vsak mlad človek v tej dobi telesno delal, da bi telo vso razbrzanost v potu svojega obraza izdivjalo. Zato spadajo v to dobo gospodinjski tečaji, ki zahtevajo tudi mnogo telesnega dela: ribanje, kuhanje, pranje itd. Zato vidimo, da v tej dobi v naših ponavljavnih šolah z deklicami ni mogoče nič kaj doseči in če bo oblast mesto teh šol vpeljala gospodinjsko nadaljevalne šole, bo gotovo odrešila s tem vsa naša kmečka dekleta v teh letih, pa tudi učiteljice, ki zdaj pri tem pouku zvečine le čas gube in si ob brezplodnem delu ubijajo živce.

c) Dekliška doba. Ta traja približno od 16. leta dalje. V tej dobi doseže dekle navadno svojo največjo lepoto, ki jo doseči more. Lepota, ki se izraža na zunaj, je morda le izžarevanje notranje lepote, ki se v teh letih poraja v vsaki živi duši. Domisljiva slika takrat v najbolj živih barvah. Za vsakega mladega človeka bi bilo v tej dobi nujno, da se nekoliko oprostí telesnega dela, da se more nasititi notranje lepote in more razmišljavati o tem, kar vidi. Ta doba je doba poezije, idealov, hrepenenja in največji trenutki v deklinski dobi so trenutki velikega navdušenja. V tej dobi človeku tudi ni težko umreti. Ta čas je treba izrabiti: življenje deklice je treba napolniti s poezijo; idealizem, ki bi morda lahko zašel na stranpota, je treba naravnati v pravo smer, mu dati realne podlage, da postane pozitivna življenska vrednota v smeri človeškega dobrega in lepega; v to dobo spadajo deklinski krožki.

Pri vsem tem izvenšolskem delu učiteljice pa je eno nujno, če hoče, da bo žela vsaj malo uspeha: delati mora iz notranjega prepričanja, iz požrtvovalnosti, ne morda iz sebičnosti ali radi ugleda učiteljskega stanu, kar nekateri zadnji čas le preveč poudarjajo. Ugled pride sam od sebe; kdor pa ga išče, ga našel ne bo. Zavedati se moramo, da so voditelji mladine kakor Mojzesi: oni vodijo mladino v boljše čase, sami pa jih ne doživijo. V nas mora živeti zavest, da delamo za prerod družine, za prerod naroda, za prerod vsega človeštva, kar mora biti cilj vsega vzgojnega dela sploh.

Književnost

Državoznanstvo. Ta knjiga od dr. Ogrina Frana (Kamnik) je izšla (tisk tiskarne M. Hrovatin) in se dobi v knjigarnah (izjemoma pri pisatelju). Obsega 156 strani velikega formata (z vsebino in kazalom) in stane broširan izvod 50 Din, vezan (omejena naklada) 62 Din, pri odvzemu od 10 komadov dalje primeren popust. Obsega splošne pojme o ureditvi države, oris naše državne organizacije, pregled zakonov pred in po 6. jan. 1929 ter poglavje »Misli o bodoči državni ureditvi«. Potrebna je vsakomur, zlasti pa kmetom, obrtnikom in trgovcem, županstvom, župnim uradom, knjižnicam, šolam pri predavanju iz predmeta »državoznanstvo«. Dosedanjim naročnikom se je knjiga poslala po ceni 40 Din, in sicer potem župansteve ali pa naravnost iz tiskarne.

Pavle Flere: **Naša prva knjiga** in njena raba. Izdala in založila Učiteljska tiskarna v Ljubljani. 1929. Cena 8 Din. — Ta knjižica je sicer napisana kot navodilo za rabo P. Fleretove začetnice »Naša prva knjiga«, ki se nahaja v tisku, ni pa nikakršno navodilo v tem pomenu besede. Učitelj bo v njej zaman iskal »učnih slik«, ki naj bi bile vzorec za njegovo delo pri rabi Fleretove začetnice; namesto teh najde v knjižici koncizno ter v okviru začetnega čitanja in pisanja prikazane glavne in splošne poglede na delovni pouk. Rabo knjige je po povoljnem mišljenju glavnega prosvetnega sveta odobrilo in priporočilo tudi ministrstvo prosvete.

Prva srbska ali hrvatska čitanka za slovenske osnovne šole. Priredila Iv. Lesica in dr. M. Molè. Ljubljana, 1929. Založila Učitelj-

ska tiskarna. Odobrilo min. za prosveto O. N. Br. 10.215 od 22. marca. — Ker je dosedanja Prva srpska ali hrvatska čitanka za slovenske osnovne šole razprodana, sva priredila po istih principih popolnoma novo izdajo. Knjiga, ki jo je ministrstvo za prosveto odobrilo, je dotiskana in se bo uporabljala že prihodnje šolsko leto. Knjiga je razdeljena v tri dele: Prvi del je namenjen 3. razredu, odnosno 3. šolskemu letu. V tem razredu je potrebno, kakor zahteva učni načrt, da se učenci nauče pisati in čitati cirilico. Da se to čim lažje doseže, sva razdelila črke v skupine. Male črke so razdeljene v devet, velike pa v šest skupin. Pod vsako skupino (razen pod prvo in drugo) so v obsegu predelanih črk kratka originalna ali po znanih berilih preurejena zaokrožena berilca; torej nekaj povsem novega, česar v dosednji čitanki ni bilo. Da so tako sestavljene vaje za temeljito izučenje pisanja in čitanja cirilice zelo potrebne, ne more nihče oporekati. Da bi se otrok kar v dveh ali treh urah naučil vseh črk ali morda celo čitanja, je zelo dvomljivo. Za to so potrebne intenzivne in sistematične vaje, če nočemo, da nam otroci ne zmešajo vseh črk. Koliko je odraslih, ki prav dobro poznajo vsako posamezno cirilsko črko, pa vendar pri čitanju zastajajo in ne morejo nadaljevati. Kje tiči vzrok? Mar ne v pomanjkanju vaje in v preveliki podobnosti nekaterih črk? Najine vaje so tako sestavljene, da je izključeno, da se ne bi otrok naučil gladko pisati in brati. V vsaki vaji se ponavljajo vse do tedaj predelane črke ter si jih učenec na ta način mora za-

pomniti; učitelj pa lahko kontrolira, če se učenec še bori s kako črko.

Navodila za izgovorjavo glasov **ć, d, dž** sva izpustila, ker so se nama zdela odveč. Že v ponatisu prve izdaje so izostala. Pred leti, ko so se učitelji sami morali učiti na novo izgovorjave teh glasov, so bila ta navodila na mestu; danes pa pozna že vsak učitelj to izgovorjavo, posebno mlajši, ki so jo prinesli iz učiteljsišča ali pa še prej iz srednje šole.

Drugi del je prirejen za 4. šolsko leto in vsebuje raznovrstne članke, ki so razdeljeni v šolo, dom, jesen, zimo, pomlad, poletje in domovino. Berila so zanimiva in vesela, da otroci vzljubijo jezik. Črpala sva iz narodne knjige in iz najboljših mladinskih pisateljev in pesnikov, tudi novejših.

Tretji del knjige je »Rečnik-Slovar« z vsemi štirimi naglasnimi znaki in z znakom za dolžino, kar bo zelo dobro služilo učitelju.

Česko-slovenski slovar, sestavil dr. Fr. Bradač. V zadnji številki je na strani 86, pri oceni dostavi, da je cena v celo platno vezanemu slovarju 70 Din.

Uredba o naknadi putnih in seobnih troškov državnih službenikov. Knjižica kaže naredbo o ureditvi potnih računov in obsega praktične formulare za sestavo takih računov. Ima 48 strani oktav-formata in stane 12-50 Din. Dobiva se pri Lovro Kalasiću, Zagreb, Horvačanska 21.

Savinšek: **Izpod Golice.** Povest z gorenjskih planin. (Ljudska knjižnica, 29 zvezek.) Ljubljana, 1928. Založila Jugoslovanska knjigarna. Str. 349, cena 30 Din, v platno vezani knjigi 42 Din. Izvirne ljudske povesti postajajo zadnja leta pri nas vedno bolj redke. Ta je pa pristno slovenska in še dobra povrh. V čudovitem planinskem svetu okrog Golice se godi vse dejanje in vsaka beseda izraža iskreno in toplo pisateljevo ljubezen do teh naših prelepih planin. Burno, nevarnosti in romantike polno tihotapljenje čez Karavanke iz Avstrije v Jugoslavijo in obratno je popisano s tako nazorno realitiko, da pač ne bo povesti odložil nihče, preden ne dospe do zadnje strani. Ker je delo pisano izredno živahno, gladko in v pristni ljudski govorici, smo prepričani, da postane Savinškova povest prav kmalu naša prava ljudska knjiga.

Sienkiewicz H.: **Na polju slave.** Povest iz časa kralja Jana Sobieskega (Ljudske knjižnice 30. zvezek). Ljubljana, 1928. Založila Jugoslovanska knjigarna. Str. 292, cena v platno vezani knjigi 40 Din, broš. 28 Din. — Izmed tujih pisateljev ga pri nas ni, ki bi bil bolj znan in priljubljen, nego je slavni poljski romanopisec Henrik Sienkiewicz. Več kot trideset let je že minilo, kar smo dobili pri nas prve prevode Sienkiewicza in od tedaj izhajajo zopet in zopet novi in večina njih je že v kratkem času razprodana. Tudi bralcem naše »Ljudske knjižnice« je že znan po lepi povesti »Skozi pustinje in puščavo«, ki je izšla pred kakimi dobrimi 15 leti. To

pot imamo pred seboj prevod njegove povesti »Na polju slave«, ki je bila zamišljena kot prvi del velike, a žal nenapisane trilogije iz dobe znamenitega rešitelja Dunaja pred Turki, kralja Jana Sobieskega. Tudi to povest odlikujejo vsa svojstva nedosežnega Sienkiewiczovega peresa. V okviru veleznimivega popisa dobe in tedanjega nižjega poljskega plemstva se prede pred nami ljubka, napeta in mestoma prav pretresljiva zgodba dveh plemenitih src, osirotele panne Sieninjske in plemenitega, toda kot cerkvena miš revnega Jacka Tačevskega, ki se po mnogih nepravilnostih in tragičnih dogodivščinah končno vendarle najde in vzameta, par dni preden odrine Tačevski s svojim polkom in pod poveljstvom Sobieskega pred Dunaj reševati krščansko Evropo pred turško povodnjo. Prevod je izredno skrben in točen ter opremljen s številnimi dragocenimi pojasnili, kar še zlasti povečuje njegovo vrednost, zlasti če pomislimo, da je edini nemški prevod skrajno površen.

Conan Doyle: **Izgubljeni svet.** Roman. »Ljudska knjižnica«, 31. zvezek. Ljubljana, 1929. Založila Jugoslovanska knjigarna. Strani 233. Cena broš. knjigi 24 Din, v celo platno vezani 32 Din. — Conan Doylejeve povesti, detektivske zgodbe in romane pozna ves svet in prevajajo jih vsi narodi, saj je malo pisateljev v svetovni književnosti, ki bi znali že na prvih straneh vzbuditi tako živo zanimanje in razvijati nato zgodbo tako napeto, kakor ravno ta znameniti Anglež. Slovenci ga imamo prevedenega že precej in tudi bralci naše »Ljudske knjižnice« se ga gotovo še spominjajo po »Znamenju štirih«, vendar najde vsak nov prevod takoj najširši krog interesentov v vseh slojih. Prav posebno zanimanje bo gotovo vzbudilo še zlasti to delo, ki nas vodi v svet, slovenski književnosti doslej še nepoznan, a zato tembolj zanimiv. Opisuje nam znanstveno potovanje prof. Challengerja in tovarišev v srce Južne Amerike, v področje gornjega toka Amazonke, kjer preiskujejo sredi neizmernih pragozdov ozemlje, na katerem žive še prazgodovinske pošasti. Že potovanje samo je popisano veleznimivo, a bivanje v kraljestvu prazgodovinskih nestvorov je risano z vprav neverjetno domišljijo, živahnostjo in barvitostjo. Sredi veleromantičnih doživljanj, čudovitih naključij, smrtnih nevarnosti in nečloveških naporov ter junaštev vstaja pred bralcem prazgodovinski svet s svojim živalstvom in rastlinstvom, kakor si ga predstavlja duhoviti pisatelj. Strašni dinosavri in pterodaktili, ogromne povodne kače in slične pošasti, hudobne človeške opice in jamski ljudje, vse to se vrsti kakor v filmu pred strmečim bralcem, ki knjige pač ne bo odložil, dokler ne obrne zadnje strani.

Pregelj: **Izbrani spisi**, 3. zvezek, založila Jugoslovanska knjigarna. Cena 60 Din vez., broš. 45 Din. — Kakor je Pregelj samosvoj in zanimiv literaren pojav, tako so njegovi Izbrani spisi zanimiv in samosvoj knjižni pojav, kakor ga naš knjižni trg še ni doživel.

Z vsakim zvezkom je jasneje, kako skuša biti vsaka knjiga zase enota, ki jo pisatelj rajši dopiše, kakor da bi jo masil z neorganskim gradivom. Iz prvega zvezka je dihalo tolminstvo, iz drugega 16. stoletje (balade so nekoliko motile), a tretji zvezek je zopet lepa enota, iz katere se nam razodeva prelepa postava našega velikega narodnega gospodarja 18. stoletja Petra Pavla Glavarja. Kot celota je tretji zvezek najpopolnejši in najboljši. Hrbtenico mu tvori že pred leti napisana večerniška zgodba o mladostnih letih Glavarjevih, a dopolnil je to mladostno sliko z Glavarjevimi zapiski, ki nam ga kažejo v njegovi življenjski modrosti pri čebelah, na njegovem gradu Lanšprežu, kjer mu sivo glavo ozarja mlada ljubezen njegovega oskrbnika in nesrečne kontese Klare, ko se v visoki starosti spominja svoje mladostne podjetnosti, iz katere je zrastle v Komendi nova šola in njen učitelj župan z nesrečno ljubeznijo.

Pregelj nam je v svojih spisih ustvaril že celo vrsto naših odličnih mož. Prav v tem, se zdi, je njegova moč: živeti in včutiti se v človeka, v njegov čas in kraj, da mu zraste živ človek, ki je resničen in Pregljev obenem. Da je za Štefani, Tomaži in Janezi (ki so vsi operti na resnične ljudi) zajela Preglja tako močna, izrazita in pomembna osebnost, kot je Glavar, se ne čudim. Njegova mladostna zgodba je premikavno zapeljiva za ljudsko povest. Pregelj ji je z zgodovinsko upravičenostjo premaknil središče v hrepenenje po duhovskem stanu, do katerega pa je ubogemu nezakonskemu najdenčku težka in dolga pot. Zato ga je krstil Odisėja iz Komende, kar pa mi zveni nekoliko preveč tuje za to zgodbo uboega slovenskega študenta; prej bi se spomnil Telemaha, ki išče svojega očeta, kar je Fenelon spretno porabil — podobno kakor Pregelj. Domala vsi važnejši vnapi dogodki slone na zgodovinski resnici (prim. Biografski leksikon, str. 217-9) in vendar se bere povest ob pestrosti dogodkov, krajev in ljudi kot prava romantična legenda. Treba je bilo umetniške sile, ki je iz suhih in skopih podatkov naših arhivov mogla oživeti svet, v katerem je zrastle in nam pričaral živo osebnost pred oči. Oblikovno je Glavar sicer preprost, pozoren, a zato umetniško ne manj vreden. Če je avtokritična opazka, da mu včasih zveni ko »kič«, merila na stilistično preproščino, moramo poudariti, da je prav skozi to preproščino toliko neposredneje čutiti pesniško silo doživetja in občutja, ki se nam zdi pri Preglju včasih na škodo umetnine preveč pogreznjena v iskanje stilističnih posebnosti. Stilistična posebnost in svojevrstnost Pregljevega sloga je tudi pri tej preproščini izrazita, a prijetna. Zato ostane »Odisėja iz Komende« odlično delo naše zgodovinske povesti.

Z večjo literarno ambicijo so pisani Zapiski gospoda lanšpreškega; od tod stilistična prefinjenost, ki kaže razkošje duhovitosti,

iznajdljivosti in izobrazbe. Pri vsem tem pa moramo poudariti, da tu ni v kvar razumljivosti in neposrednosti doživetja. Skozi njegovo Propoved ob uljaku nam posije racionalizem 18. stoletja in njegovo prosvetljenstvo, ki se naravno oprijemlje tudi Glavarja. Neizmerno veliko nežnosti pa je v obeh daljših zapiskih: Regina Roža ajdovska in Moja krivda, o moja največja krivda... Kontesa Klara in uboga sirota Anica sta kakor odsev mladostne Navzikaje. To so nežne postave, ki jih Pregelj tako zelo ljubi ob trdih in močnih postavah zrelih mož, da se ob njih razgovori nežnost njih čuvstvanja. Dočim nam iz aforistične modrosti njegove propovedi in njegovih spominov Confitore sibi proseva njegov nazor, ki nam kaže Glavarja v vsej treznosti umnega gospodarja, nam poslednji dve sliki razodevata tisto čutečo plemenitost, ki ga je odlikovala kot človeka, ki mu je bila potrebna, da je mogel storiti ljudem v socialnem in prosvetnem pogledu toliko dobrega v dobi, ko tako delo nikakor ni bilo moderno in ni prinašalo bogveke slave. Glavarjev lik, kakor nam pro-seva iz povesti, vsekako ni izčrpan, a lahko trdimo, da so začrtane vse glavne poteze, po katerih je za nas velik, zlasti ljubezni vreden človek.

Če naj povzamem končno sodbo o tem zvezku Pregljevih Izbranih spisov, moram poudariti še enkrat lepo enotnost knjige, ki je sama v sebi polna lepote in nežnosti, izraz globoko mislečega in globoko čutečega umetnika, ki razpolaga s čudovitim bogastvom jezika. Knjiga nudi razkošen estetski užitek in vzbuja v resnici plemenito čuvstvanje. Poustvarja nam kos slovenske preteklosti in kos slovenske zemlje nam diha iz nje. Knjiga takih kvalitete se priporoča sama. Oprema knjige je prvovrstna. J. Solar.

Slovenska Matica je izdala za leto 1929. sledeče knjige: 1. Prevodi svetovne književnosti X. zvezek: Reymont-Glonar »Kmetje« (roman je dobil Noblovo nagrado). 2. Knezo-va knjižnica, XXIII. zv.: V zablodah (sodobni roman Fr. Bevka iz tržašk. življenja). 3. Dr. Cankar Izidor, Zgodovina likovne umetnosti. 4. Dr. Kidrič Franc, Zgodovina slovenskega pismenstva in slovenske literature do srede XIX. stoletja, 1. snopič. Cena za vse štiri knjige je 50 Din.

Knjige Mladinske Maticе. O kresu in posebno za šolske počitnice so izšle letos sledeče priročne knjižice:

1. Kresnice, II. letnik, uredil Vilko Mazi. Zbrani so razni manjši sestavki, povesti, pesmice, zemljepisni in zgodovinski obrisi, statistični podatki in nekaj primerov iz tehnike.

2. Rudi, povest za mladino, spisal Tone Seliskar.

3. Kako smo delali radio, spisal Zmagoslav Pipan.

4. Začarani krogi, bajke in pravljice, spisal Radivoj Rehar, ilustriral Saša Šantel.

Te knjige kažejo, kako hoče naša šola popolniti izobrazbo mladine, kako ji hoče dati podlago za razumevanje drugega znanja in drugega slovstva ali veselja do drugih knjig. Da odvrnemo iz naroda takozvani »šund«, je treba že mladini dati v večji meri zdravo mišljenje in dobro urejene publikacije, pa na način, da si lahko tudi revnejši človek pridobi kako knjigo. V nakladi za 20.000 naročnikov (po 10 Din) je šlo med mladino 80.000 gornjih izvodov. Mladinska Matica je ponos organiziranega učiteljstva.

Važnejše domače zdravilne rastline v besedi in podobi z navodilom, kako se nabirajo in suše. Priredil dr. Stanislav Bevk. Strani 80, cena 6 Din. Izdal Oblastni odbor Podmladka Rdečega križa v Ljubljani. —

Knjiga je sestavljena v priročni obliki in daje vsa pojasnila za nabiranje naših bogatih zdravilnih rastlin. Tako najdemo v uvodu praktična navodila za sušenje in nabiranje, potem je opisanih 44 rastlin in skoraj pri vseh je pristavljena slika. Knjižica ima tudi koledar, ki kaže, v katerih mesecih je rastline nabirati; nadalje je zaznamek po zakonu zaščitenih rastlin. Ker se rastline po raznih krajih zelo različno imenujejo, je dodano pri koledarju še znanstveno in lekarniško ime. Na koncu je še posebno abecedno stvarno kazalo. Lahko umljiva knjižica je bila povsod dobro sprejeta in hitro razprodana ter se je morala prirediti že nova izdaja. Pri PRK organizirane šole dobijo knjigo mnogo ceneje. F. L.

Zapiski

Tretji kraljevič. Letošnji Vidov dan je prinesel radostno vest, da se je rodil na slovenskih tleh, na Bledu, tretji kraljevi sin. Spominjamo se tega dogodka s čestitanjem in s pozdravom, da bi kraljevemu sinu prinesle rojenice izpod Triglava srečo, ki bo okrepila naše jugoslovanstvo.

Škofof dr. Gregor Rožman. Dne 14. julija se je izvršila v ljubljanski stolnici slovesna posvetitev novega škofa dr. Gr. Rožmana. Kakor vsi njegovi predniki in visoki sovrstniki, tako bo tudi on posvetil vso skrb dobri vzgoji mladine. V tem nam daje najboljšo upanje njegovo dosežanje delovanje za dobrobit mladine, med drugim njegov lep molitvenik za fante. Novoposvečenemu škofu iskreno čestitamo in želimo srečo in blago v apostolskem delovanju.

O etiki in politični miselnosti Slovencev. O tej temi je predaval pred dvema letoma, dne 10. aprila 1927, Božo Vodušek na ljubljanski univerzi. Prejšnji dan pa je podal pokojni dr. Fr. Čibej v ta namen sledeče zajemljivo naznanilo v »Slovincu«:

Od prevrata sem leži na našem političnem življenju neki pritisk. Ne samo, da naše javno delovanje zastaja, še več, opaziti je nekaj, kar priča, da ob korenini nismo zdravi. Zdi se, kot da nismo dovolj resnični in dosledni, da naša beseda meri drugam, kakor naše dejanje, in da nam tudi veš narekuje marsikaj, kar zatajimo ob vsaki priliki.

Videti je treba fakta, iz tega se mora roditi spoznanje bistva, a ko spoznamo bistvo, se mora v nas vzbuditi ves človek: občutiti moramo življenjsko resničnost dotičnega vprašanja. Tak problem je politično življenje Slovencev, premalo je to življenje vsidrano v duhovnem bistvu, — v etiki. Težo tega vprašanja je občutila danes mladina, kdor čuti enako, bo slišal njen glas in uraval po svojem spoznanju svoj korak.

Desetletnica ljubljanske univerze. Proslava desetletnice univerze Aleksandra I. se je raztezala na teden dni in se je pričela z otvoritvijo razstave na tehniki dne 9. junija. Sledil je po dnevih koncert akademškega pevskega zbora, slavnostno zborovanje SSLU v zbornici univerze, recitacijska prireditev, slavnostno zborovanje omladine in javnosti v Unionu i. dr. Listi in društva so se odlično izražali o razvoju in delovanju univerze. Za ta jubilej je izšla posebna spominska knjiga »Zgodovina naše univerze v Ljubljani do l. 1929.« v obsegu 560 strani, bogato ilustrirana, veliki kvart-format, cena 265 Din, važno kulturno-historično delo. O tej knjigi objavimo še drugo poročilo pozneje. Z lastno borbo dosežemo kulturno ognjišče, univerza kralja Aleksandra I. naj slavno procvita!

Desetletnica meščanskih šol v Sloveniji. To desetletnico so praznovala meščanske šole skoraj istočasno kakor univerza. Pri tej priliki so te šole predstavile širšemu občinstvu svoj napredek

s skupno razstavo ročnih del v velikem paviljonu na ljubljanskem velesejmu. Vse polno ročnih in tehničnih izdelkov je pokazalo, kako so vsi predmeti meščanske šole usmerjeni v praktično stran. Narodna umetnost je bila prav dobro zastopana. Zmožnost učencev je imela vedno prosto pot. — Meščanskošolsko učiteljstvo je imelo dne 9. junija slavnostno zborovanje v dvorani Delavske zbornice, kjer so razni zastopniki čestitali meščanski šoli na požrtvovalnem delu učiteljstva in povečevali pomen meščanskih šol. Istega dne so meščanske šole skupno priredile dva lepo uspeša koncerta z okoli 500 učenci. »Društvo meščanskošolskih učiteljev« je izdalo spominsko knjigo »Naša meščanska šola«, ki kaže posebno staršem pregled posameznih meščanskih šol. Clanki kažejo tudi razvoj šol v drugih pokrajinah. Med drugim so v knjigi sledeči članki: Smeri meščanske šole, Meščanska šola — delovna šola, Vzgoja naših deklet na meščanski šoli. Vzorna meščanska šola, Absolventi meščanskih šol, Meščanska in srednja šola, Verskonravni pouk na meščanski šoli v luči delovne šole. Seliškarjeva pesem mladine ima povelje: »Razpnimo krila, mi smeli piloti, v znanost, svobodo, ljubezen in mir!«

Deset let drž. slovenske osnovne in meščanske šole v Mariboru. S to spominsko knjigo smo dobili skupni pregled mariborskega osnovnega in meščanskega šolstva. V njej je med drugim opisano delovanje mariborske prosvetne uprave, zgodovina posameznih mariborskih šol, Pedagoška centrala v Mariboru, Učiteljski dom v Mariboru in druge organizacije; vmes so razni dneški o osvoboditvi Maribora in spomin na generala Majstra. Knjiga ima več življenjepisnih sestavkov ter je lep spominski zbornik o šolskih l. 1919.—1929. Tudi ta knjiga je okusno opremljena in okrašena z mnogimi slikami.

10 letnica zagrebske pedagoške šole. Koncem letošnjega leta bo preteklo 10 let, odkar obstoja v Zagrebu Višja pedagoška šola, katera je dala doslej okoli 600 učiteljev meščanskih šol in učiteljskih, pa lepo število šolskih nadzornikov. To je naš najstarejši zavod za višje izobraževanje učiteljstva,

dokler so mu zaprta vrata univerze. »Društvo slušateljev Višje pedagoške šole v Zagrebu« namerava ob proslavi 10 letnice izdati almanah, v katerem bodo izšle razprave iz teoretične in praktične pedagogike, dalje razprave iz posameznih predmetov in statistično poročilo o šoli.

Pozivljemo vse absolventke k sodelovanju in prosimo, da pošljejo svoje prispevke najkasneje do 1. oktobra t. l. »Društvu slušateljev Višje pedagoške šole« (Redakcijski odbor).

Priznanje slovenskemu glasbeniku. Znani slovenski glasbenik Anton Jobst iz Žirov na Gorenjskem je v »Slov. Učitelju« objavil domovinsko pesem »Na Vidov dan« in jo posvetil našemu prestolonasledniku.

Te dni je prejel od dvornega maršalata na Bledu potom župana v Žireh sledeče pismo:

»Njeno Veličanstvo Kraljica blagovolila je odobriti, da Njegovo Kraljevsko Visočanstvo Prestolonaslednik sprejme domovinsko pesem, skladbo Vašega občana g. Antona Jobsta »Na Vidov dan« in je odredila, da Vam in občanom sporočim Njeno srčno zahvalo.«

Anketa o šolski reformi na Češkoslovaškem. 12. aprila je prosv. minister dr. Štefanek v Pragi zaključil anketo o šol. reformi, ki je trajala pet dni in na kateri je govorilo skoraj 200 govornikov. Minister je karakteriziral bistva ankete in resumiral njen izid. Večina govornikov se je izrekla za pet-razredno ljudsko in tej priključeno tri-razredno meščansko šolo. O predlaganem podaljšanju šolske obveznosti do 15. leta bo treba šele posebej razpravljati. Glede predloga enotnih šol je zavzela večina govornikov odklonilno stališče, dočim se je izrekla za ohranitev dosedanjih meščanskih in srednjih šol na istih sedežih. Na vprašanje glede organizacije srednjih šol in klasičnih jezikov na srednjih šolah se je izjavila anketa popolnoma jasno, da je za ohranitev sedanje dvojne podlage, to je gimnazije in realne gimnazije, da se s tem ustreže različni nadarjenosti dijaštva. Razprave o vprašanju strokovnih šol (obrtnih, poljedelskih itd.) so pokazale, da se le-te lepo razvijajo. Za zakoniti obstoj obrtno-nadaljevalnih šol se vrše priprave. Glede zrelostnega izpita na srednjih šolah je bila večina udeležencev mnenja, da naj ostane v današnji obliki v veljavi; le par govornikov je bilo mnenja, naj se deloma izpremeni, nikakor pa ne odpravi. Celotna slika ankete je, da naj ostanejo osnovne, meščanske in srednje šole nadalje, ostane naj torej dosedanja šolski sistem, reformirajo ali izpopolnijo pa naj se samo obrtne, trgoške in nadaljevalne šole.

ZBOROVANJE KAT. SLOVAN. UČITELJSTVA V PRAGI

V dneh svetovaclavskih orlovskih dni v Pragi se je tamkaj vršilo tudi več različnih zborovanj. V dvorani »Slovanske Obeci« so zborovali katol. učitelji. Zborovanje je otvoril in vodil predsednik društva »Rissky svaz katolickeho učiteljstva československeho« strokovni učitelj Jos. Viačanek, ki je v daljšem govoru pozdravil navzoče, zlasti goste iz raznih držav, ter poudarjal namen zborovanja za skupno delo vsega slovanskega katoliškega učiteljstva. Poleg Čehov so bili zastopani še učitelji iz Jugoslavije in iz Poljske. Posebno pozornost so vzbudili slovenski učitelji, ki so se zborovanja udeležili korporativno. Navzočih je bilo okoli 100 slovenskih in hrvaških učiteljev, ki so bili nadse pristržno in burno pozdravljeni. »Slomškovo zvezo« so zastopali gg. Rudolf Wagner, referent v ministrstvu prosvete v Belgradu, ter nadzornika Josip Vider in Alojzij Peterlin. V imenu slovanskega učiteljstva sta pozdravila zborovalce nadzornik Vider v slovenskem, učiteljica Minka Očakar pa v češkem jeziku. Dalje so sledili pozdravi francoskih, poljskih in belgijskih gostov. Med udeleženci zborovanja smo opazili med drugimi praškega nadškofa dr. Vodlička, min. podpredsednika dr. Šrameka, ministra za pošto, Noseka, zastopnike praške in brnske občine, mnoge češke državne in deželne poslance, dalje zastopnike kulturnih društev in ustanov. Na zborovanju so se določile in utrdile smernice za medsebojno kulturno delo vsega katoliškega slovanskega učiteljstva.

Ne zgolj vaje za spomin... Italijanski naučni minister je izdal glede veronauka važno navodilo. V okrožnici, ki jo je razposlal vsem šolskim vodstvom v kraljestvu, določa, kakšno bodi razmerje med šolsko oblastjo in duhovščino. Med drugim pravi: »S tem, da se je vpeljal verski pouk, ki je temelj in krona šolskega poučevanja, je vlada izvršila formalen čin spoštovanja do državne vere, obenem je pa postavila pouk in vzgojo mladine na novo podlago. Tako bo ves vzgojni ustroj nove generacije prešinjen in poživljen z vzvišeno — duhovno vsebino vere in njenega svetega kulta, ki ima 2000 letno sporočilo. Da vse to izvrši, ima država mnogo pomočkov: vpeljala je obveznost verstvenega pouka v vse osnovne in srednje šole, oskrbela je primerne učbenike, skrbela bo za izpopolnitev učiteljske izobrazbe s primernimi tečaji i. dr. Tem odredbam se

pridružuje nadzorovanje pouka in učiteljstva, ki je poverjeno duhovski avtoriteti. Vsled tega je potrebno, da se učitelji trudijo, da bodo svojo izobrazbo prilagodili velikemu gibanju duhovnega prerodenja, ki valuje preko naše dežele; s tem se bo preprečilo, da se pouk ne bo izgubljal v zgolj prazne spominske vaje, marveč da bo koristen začetek novega življenja...» A. C.

O čitanju. Razvedril ne manjka na svetu, kadar čitam, se hočem zbrati. — Prav bi bilo, da bi samo to čitali, kar občudujemo. — Učimo se iz knjig, ki jih ne znamo ceniti. Avtor knjige, katero znamo oceniti, bi se moral od nas učiti. — Gotove knjige niso zato pisane, da se iz njih kaj učimo, temveč da vemo, kako je pisatelj nekaj znal. — Vsak dan bi morali slišati vsaj kako malo pesmico, čitati kako dobro pesem, videti kako izvrstno sliko in — če bi bilo mogoče — izpregovoriti nekaj pametnih besed. (J. W. Goethe.)

Število prebivalstva v Ljubljani. Po uradnem štetju mestne občine je imela Ljubljana 1. januarja letos 57.246 prebivalcev, ki so stanovali v 2807 hišah in v 11.469 stanovanjih.

Zgodovina jeklenega peresa. Izdelovali so ga na roke že pred več stoletji, in je bilo zato redko in drago. Razširilo se je šele, odkar so ga začeli izdelovati s stroji. L. 1822. je prišel Gilbot v Birmingham, da poskusi tu svojo srečo. Najprvo je izdeloval zapone. Zaročil se je kmalu z mlado gospico in se tako seznanil z njenimi brati, ki so proizvajali jeklena peresa na roko kot domačo obrt. On jih je opazoval in se kmalu vglobil v vse podrobnosti dela in takoj mu je šinila v glavo misel, bi se li ne dalo ročno delo nadomestiti s strojem. Nabavil si je stiskalnico, ki je z njo rezal tanko pločevino v peresa in tako prišel tudi na princip vsega izdelovanja. Izboljševal je svoj stroj vedno bolj in na svoj poročni dan je že izgotovil zavoj peres, ki jih je potem prodajal po šilingu. S tem je bil pa tudi položen temelj novi panogi industrije, pa tudi njegovemu bogastvu, kajti ob svoji smrti je zapustil 1 milijon funtov šterlingov in galerijo slik, ki je na dražbi vrgla 250.000 funtov.

